

บทที่ ๔

เรื่องเพศในเพลงปฏิพากย์

เรื่องเพศเป็นแกนสำคัญของเพลงปฏิพากย์ไทย จนยอมรับกันว่าเพลงปฏิพากย์ โดยเฉพาะเพลงปฏิพากย์ยาวสามารถกล่าวถึงเรื่องเพศได้อย่างอิสระ ไม่ถือทั้งคนร้อง และคนฟัง คนร้องจะไหลออกคำตรง ๆ หรือใช้ภาคสัญลักษณ์ คนฟังก็จะหัวเราะอย่างขบขัน การที่หญิงชายสามารถออกมาร้องโต้ตอบในเรื่องเพศอย่างโจ่งแจ้งได้ นับเป็นลักษณะเด่นที่ไม่ปรากฏพบในเพลงของชาติอื่น (แม้เพลงรักของชาวเกาะอาร์นเฮมแลนด์ Arnhemland มีเนื้อหาในเชิงสังวาสคล้ายคลึงกันแต่ก็เป็นเพียงชายร้องได้ฝ่ายเดียว) เรื่องเพศจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ไม่อาจมองข้ามไปได้ และการเสนอเรื่องเพศผ่านทางบทเพลงน่าจะมี ความหมายลุ่มลึกมากกว่าเพียงเพื่อ "ความขบขัน" เท่านั้น

การที่เพลงปฏิพากย์ของไทยมีเรื่องเพศปรากฏอยู่อย่างโจ่งแจ้งและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปอาจเป็นเพราะ

- ๑. อิทธิพลทางด้านความเชื่อ
- ๒. เป็นทางระบายออกของความกักกันทางเพศในสังคม

เพศกับความเชื่อ

ในคติพื้นบ้านของชนในวัฒนธรรมต่าง ๆ จะพบว่าเรื่องเพศได้เข้าไปมีบทบาทต่อความเชื่อและประเพณีซึ่งเป็นต้นกำเนิดของคติพื้นบ้านนั้น ๆ อย่างแนบสนิท คติพื้นบ้านบางชนิดแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างเพศและความเชื่อออกมาในรูปธรรมอย่างเห็นได้ชัด เช่น ประเพณีบันเนฆ ประเพณีบูชาลึงค์ (phallism) บางชนิดซับซ้อนมากขึ้นจนเกือบไม่เห็นร่องรอยความเกี่ยวพัน เช่น ประเพณีป้อนข้าวพระจันทร์ (ปังออกเพรียะแซ) ของชาวเขมรแถบสุรินทร์

ศรีสะเกษ^๑ การโยนรอกเท้าตะเกว้าใส่คู่แข่งงานที่แยกทางกันของชาวยุโรป^๒ งานรื่นเริงรอบเสา (may-pole) ของชาวอังกฤษในเดือนพฤษภาคม แต่เนื่องจากสังคมมนุษย์เป็นสังคมที่มีวิวัฒนาการมีไถ่หยุกหนึ่ง มนุษย์ได้ผ่านขั้นตอนของการนับถือผีสง่างามจนสามารถคิดค้นปรัชญาหาเหตุผลได้ ความเชื่อและประเพณีที่ไม่สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์จะ เริ่มเสื่อมถอยจนสูญหายไปที่สุดในที่สุด แต่บางส่วนยังคงหลงเหลืออยู่ในกลุ่มชนบางกลุ่ม โดยเฉพาะในกลุ่มชนที่มีวิถีชีวิตไม่เปลี่ยนแปลงไปจากบรรพบุรุษเท่าใดนัก ซึ่งได้แก่ กลุ่มชนที่ประกอบอาชีพกสิกรรม ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าคติพื้นบ้านบางอย่างเป็นสิ่งตกทอดของความเชื่อและพิธีกรรมปรัมปราของชาวบ้านซึ่งผ่านขั้นตอนของอารยธรรมมาแล้ว ดังที่ เอ. อาร์. ไวท์ กล่าวไว้ว่าคติพื้นบ้านเป็นศาสตร์ของการตกค้าง (survivals) ไม่ใช่ศาสตร์ของสิ่งที่ค้นพบใหม่ (discoveries)^๓

^๑ ประเพณีป้อนข้าวพระจันทร์เป็นประเพณีเสี่ยงทายความอุดมสมบูรณ์ของฝนว่าเดือนไหนจะเป็นเดือนที่อุดมที่สุด เมื่อถึงเพ็ญเดือน ๑๒ ชาวบ้านจะนำข้าวเม่าที่เพิ่งได้จากการเก็บเกี่ยวมากองรวมกันที่ศาลาวัด เมื่อถึงเวลาเที่ยงคืนพระจันทร์ลอยอยู่กลางฟ้าจะเริ่มทำพิธีโดยนำเทียนขี้ผึ้งมาพันเป็นเกลียว ๘ เล่ม เทียนทั้งแปดนี้แทนจำนวนเดือนตั้งแต่เดือน ๕ - เดือน ๑๒ ต่อจากนั้นจะนำสากตำข้าววางพาดแล้วนำเทียนมาติดบนสาก โยงสายสิญจน์จากที่พระสงฆ์นั่งมาที่สาก พระจะเริ่มสวดคาถาขอฝน หม่มสาวซึ่งยืนอยู่คนละข้างของสากฝ่ายละ ๘ คนจะเริ่มหมุนสากที่มีเทียนจุดอยู่เมื่อสากหมุน น้ำตาเทียนจะเริ่มหยดลง เทียนเล่มใดหลอมหมดก่อนก็แสดงว่าเดือนนั้นฝนอุดมเหมาะแก่การทำนา พระจันทร์ สาก เทียนและน้ำตาล้วนเป็นสิ่งที่ตรงความหมายทางเพศ เป็นการโยนเรื่องเพศโดยเฉพาะการร่วมเพศออกมาในรูปของวัตถุ

^๒ ใจนส์อธิบายว่ารอกเท้าตะเกว้าเป็นสัญลักษณ์แทนอวัยวะเพศหญิงใน Ernest Jones "Psychoanalysis and Folklore" in The Study of Folklore, ed. Alan Dundes (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, Inc., c 1965), pp. 96.

^๓ Ibid., pp. 91.

๑. อิทธิพลของคติความเชื่อดั้งเดิม ความเชื่อดั้งเดิมที่หลงเหลืออยู่เป็นความเชื่อที่สืบทอดมาจากสังคมบรรพกาล (primitive society) ครั้นมนุษย์ยังต้องต่อสู้กับความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นฟ้าร้อง ฟ้าผ่า แฉ่นดินไหว ซึ่งเป็นที่น่าพรันพรังต่อมนุษย์ มนุษย์จึงต้องเอาใจธรรมชาติโดยการกราบไหว้บูชาธรรมชาติเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เกิดลัทธิขี้มนต์ (animism) ขึ้น เมื่อมนุษย์เริ่มรู้จักประกอบการกสิกรรมและตั้งหลักแหล่ง ความมั่งคั่ง ความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหารเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการยังชีพ มนุษย์จึงสร้างพิธีกรรมเกี่ยวเนื่องกับความงอกงาม (fertility rites) เพื่อให้ผีसाงเทวดาที่แฝงอยู่ในธรรมชาติอำนวยสิ่งที่ตนต้องการ โดยอาศัยการสืบทอดซึ่งเป็นสัญชาตญาณทางเพศของมนุษย์มาตีความปรากฏการณ์ธรรมชาติ เพราะการผสมของมนุษย์ก่อให้เกิดชีวิต เช่นเดียวกันเมื่อฝนตกลงมายังพื้นดินพืชก็งอกเกิดชีวิต จึงเกิดคติที่ว่า ฟ้าเป็นพ่อ ดินเป็นแม่ ฝนคือน้ำเชื้อของพ่อที่บันดาลชีวิต

คติความเชื่อดั้งเดิมของคนไทยถือว่าพื้นดินเป็นเพศหญิง เรียกว่าแม่ธรณี พระอินทร์เป็นเทพผู้บันดาลให้เกิดฝน แม้ว่าพระอินทร์จะเป็นเทพที่ไ้รับมาจากพุทธศาสนา พราหมณ์ แต่พระอินทร์ในลักษณะเทพแห่งฝนเป็นพระอินทร์องค์ที่สืบทอดมาจากคติความเชื่อดั้งเดิมของชนเผ่าอารยันในสมัยพระเวทยุคแรก ๆ (ก่อนที่พระอินทร์จะกลายมาเป็นราชาแห่งทวยเทพในยุคต่อมา)^๑

คติเช่นนี้ปรากฏในคติความเชื่อของชนเผ่าโบราณเช่นชนเผ่าอารยัน เช่นเดียวกัน เทพบิดรของชนเผ่าอารยันในอินเดียคือ เทูยาสุ (Dyāus) หรือฟ้า ส่วนพระอินทร์เป็นลูกที่เกิดจากเทูยาสุ (ฟ้า) และปฤถิวี (แผ่นดิน)^๒ ชนเผ่าอารยันในกรีกหรือชาวกรีกโบราณเชื่อว่าพื้นดินหรือโลกเป็นเทพมารดร เรียกว่า Ge หรือ Gaea มีฟ้า (Ouranus, uranus) เป็นเทพบิดร^๓

^๑ A.L. Basham. The Wonder that was India, 4th ed.

(Calcutta : Fontane Books, 1977), p. 234.

^๒ Ibid. p. 234.

^๓ อ.สายสุวรรณ (นามแฝง), เทวดาฝรั่ง (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรวพิตยา, ๒๕๑๕),

เพศกับความอุดมสมบูรณ์ (Sex and Fertility) ความเชื่อเรื่องเพศกับความอุดมสมบูรณ์มีความสัมพันธ์กัน เป็นความเชื่อสากลที่ปรากฏในกลุ่มชนที่ประกอบกิจกรรมหลายกลุ่ม บางกลุ่มเชื่อว่าการรวมเพศของมนุษย์เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของพืชพันธุ์ เป็นการช่วยเพิ่มผลผลิต เช่น ชาวพื้นเมืองบนเกาะชวา ในตอนกลางคืนเมื่อใกล้หน้าข้าวออกรวงคู่ผู้เมียชวานาจะชวนกันไปทุ่งนาเพื่อสมสู่กันที่ทุ่งนาโดยเชื่อว่าเป็นการกระตุ้นข้าวให้ออกรวงมาก ๆ^๑ ชาวยูเครนในรัสเซียจะพากันไปทุ่งนาในวันฉลองนักบุญจอร์จ (St. George's Day 23 เมษายน) บาทหลวงจะทำพิธีเสกข้าวที่กำลังผลิใบเขียว ต่อจากนั้นคู่แต่งงานบ่าวสาวจะนอนกอดกันกลับไปตามฝันนาที่หวานแล้วเป็นการกระตุ้นข้าวให้ออกรวงเร็ว ๆ บางหมู่บ้านก็ให้บาทหลวงนอนกอดไปกับผู้หญิงเสียเอง^๒ ที่เยอรมันมีการทำพิธีในหน้าเก็บเกี่ยว ให้ชายหญิงที่มาร่วมเก็บข้าวโพคกลงไปตามฝันนา การนอนกอดไปด้วยกันของชายยูเครนและเยอรมันแสดงให้เห็นว่าพิธีกรรมนี้ได้พัฒนารูปแบบขึ้นมาจากการรวมเพศในท้องทุ่งที่เพาะปลูกพืชผลซึ่งเป็นพิธีดั้งเดิม

ไม่ใช่ว่าการรวมเพศในทุกกรณีจะมีผลดีเสมอไป การทำผิดทางเพศย่อมมีผลเสียต่อผลผลิต คือ อาจทำให้พืชผลเสียได้ การทำให้เกิดทุพพิกขภัย อุทกภัยและภัยต่าง ๆ ที่เป็นอันตรายต่อชุมชน ความเชื่อเช่นนี้ปรากฏในชน Bahaus หรือ Kayans ในเกาะบอร์เนียว ชน Galelarease ใน Halmahera ชาวนีโกรแห่ง Loango ชาวเฮบรู ชาวกรีกและโรมันโบราณ ชาว Celts ฯลฯ^๓

พิธีกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกมามีทั้งการกระทำพฤติกรรมการรวมเพศอย่างตรงไปตรงมา เช่น การรวมเพศที่ทุ่งนาเมื่อใกล้ฤดูข้าวออกรวงของชาวชวา หรือทำให้ขั้วซ้อนขึ้นโดยผ่านรูปแบบของสัญลักษณ์ทางวัตถุและสัญลักษณ์ทางวาจา สัญลักษณ์ทางวัตถุได้แก่ รูปจำลองอวัยวะเพศ ส่วนใหญ่จะเป็นอวัยวะเพศชายเพราะถือว่าเป็นผู้สร้าง ทำให้เกิดลัทธิบูชาสิ่งศักดิ์ตามมา เช่น อินเดียน

^๑Theodore H. Gaster. The New Golden Bough, (New York : New American Library, 1964), pp. 126.

^๒Ibid, pp. 126.

^๓Ibid pp. 128.

มีการบูชาวีลิ่งค์ ไทยมีขุนเพ็ช ปลัดขิกในพิธีปั้นเมฆและแหนางแมว กรีกมีการแห่ลิงค์ไปที่ศาล เทพเจ้าแบคคัส (Bacchus) ในเทศกาล Phallegoria ส่วนสัญลักษณ์ทางวาทะ ใต้ แก่ สัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ในเพลง นิทาน ตำนาน เป็นต้น เช่น นิทานเรื่องแจกกับต้นถั่ว มีผู้ตีความว่าต้นถั่วแฝงนัยทางเพศ^๒

ชนบางกลุ่มใช้เพลงหรือถ้อยคำหยาบคายเกี่ยวกับการรวมเพศชายหญิงแทน พฤติกรรมการรวมเพศโดยตรง เช่น ในพิธีขอฝนของชาว Kerak ในปาเลสไตน์ พวกกรีก คริสเตียนจะร้องเพลงตลกกลามกประกอบการแต่งคราคควยเสื่อนำผู้หญิง สมมุติเป็น "เจ้าสาวของ พระ" แห่ไปตามบ้าน, ในงาน Shrovetide ที่รัสเซียบันเป็นงานคอนรับฤดูใบไม้ผลิ มีการพุกจากควยถ้อยคำสัจวาสนและแสดงบทรักอย่างเปิดเผยเพื่อเชิญดวงอาทิตย์ให้กลับมาให้ชีวิตแก่พืชพันธุ์^๓ เพลงรักของชาวเกาะ Arnhemland ในออสเตรเลียซึ่งเป็นเพลงที่มีลักษณะกึ่ง ศาสนากึ่งสัจวาสนนั้นแสดงคติที่ว่า การรวมเพศและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเกี่ยวพันอย่างสนิท แน่น แก่นสำคัญของเพลงรักเหล่านั้นแสดงให้เห็นว่า โดยอาศัยพฤติกรรมทางเพศฤดูกาลจะหมุน เวียนเป็นปกติ^๔

^๑ Phallism, (London : Privately Printed, 1589), n.p.

^๒ William H. Desmond. "Jack and the Beanstalk" in The Study of Folklore, p. 107 - 109.

^๓ Y.M. Sokolov. Russian Folklore. (New York : the Macmillan Co; 1950), pp. 75.

^๔ Renold M. Burndt. Love Songs of Arnhemland. (West Melbourne : Thomas Nelson (Australia) Limited, 1976) pp. 76.

เพลงพื้นบ้านของไทยก็เช่นกันโดยเฉพาะเพลงประกอบพิธีขอฝนอันได้แก่ เพลงแห่
นางแมว เพลงปั่นเมฆ เพลงแห่บั้งไฟ (ภาพยี่เซ็งบั้งไฟ) ล้วนแต่มีจุดประสงค์เพื่อความอุดม
สมบูรณ์ของพืชพันธุ์ ดังนั้นการที่เพลงปฏิพากย์เต็มไปด้วยเรื่องเพศก็น่าจะเป็นเพราะได้รับความ
เชื่อนี้มาควยเช่นเดียวกัน และนอกจากจะเป็นการขอความอุดมสมบูรณ์ของพืชแล้วน่าจะมีความ
หมายครอบคลุมถึงการเพิ่มพืชพันธุ์ของมนุษย์ควย

เพศกับการนับถือผี (Sex and Animism) ในขณะที่เพศเกี่ยวข้องกับความอุดมสมบูรณ์ เพศ
ยังเกี่ยวข้องกับความรักควย ดังที่กล่าวมาแต่คนว่าถาเกิดความอดอยากหรือภัยธรรมชาติ
อย่างร้ายแรง ชาวบ้านมักเชื่อว่าเป็นเพราะมีการละเมิดกฎเกณฑ์ทางเพศขั้นในหมู่บ้านนั้น ๆ
ทำให้ผีไม่พอใจ จำเป็นต้องมีการบวงสรวงขอภัย ชาวไทยอีสานและลานนาเรียกพฤติกรรม
เช่นนี้ว่า "ผีคนผี" ต้องมีเครื่องเซ่นบอกกกล่าวขอภัยบรรพบุรุษ

การนับถือผีเป็นลำดับขั้นตอนแรกของความเชื่อในสิ่งคมอนารยชน มนุษย์สงสัยในภาวะ
ผันแปรของธรรมชาติ จึงคิดว่าน่าจะมีอำนาจบางอย่างสิงอยู่ อำนาจนี้คือผี ผีซึ่งสามารถบันดาล
ทุกสิ่งทุกอย่างได้ ควยความกลัวมนุษย์จึงเอาใจอำนาจนั้นโดยการกราบไหว้บูชา ในยุคแรก ๆ
จึงมีการบูชาผีที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ เช่น ผีเจ้าป่าเจ้าเขา เจ้าที่เจ้าทาง ผีต้นไม้ (รุกขเทวดา)
รวมทั้งผีบรรพบุรุษที่ตายไปแล้ว ผีเหล่านี้มีทั้งผีดีและผีร้าย ผีร้ายคืออำนาจที่นำความเสียหาย
มาสู่มนุษย์ เช่น โรคภัยไข้เจ็บ ภัยต่าง ๆ ต่อมาจึงโดยกผีดีขึ้นเป็น "เทพ" ผีร้ายก็เรียก "ผี"
ตามเดิม

ผีร้ายเป็นผีที่มนุษย์เกรงกลัว ไทพยายามหาทางควบคุมให้อยู่ในอำนาจของตนเพื่อ
จะได้สามารถขับไล่ไปได้ ในการควบคุมจำเป็นจะต้องมีเครื่องรางของขลัง (fetish)
เวทมนต์คาถาต่าง ๆ (magic) ซึ่งส่วนใหญ่่นำมาจากเรื่องเพศทั้งสิ้น ทั้งนี้ก็น่าจะเป็นเพราะ
ความเชื่อที่ว่าผีไม่ชอบความน่าเกลียด ของหยาบหรือถอยคำหยาบค้าย การกล่าวถึงเรื่องทาง
เพศในที่เปิดเผยเป็นสิ่งที่ถือว่าหยาบค้าย จึงนำมาใช้เป็นเครื่องมือไล่ผีร้าย ในต่างประเทศก็มี
ลักษณะการไล่ผีที่เกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์เรื่องเพศ เช่น ที่ญี่ปุ่นในคืนวันสุดท้ายของปี หัวหน้า
ครอบครัวจะทำพิธีไล่ผี พิธีการต่าง ๆ มีดังนี้ คือ จะสวมเสื้อผาชุดที่ที่ดีที่สุด แขนวนค้ายไว้ที่เอว
พอเที่ยงคืนจะเดินไปตามห้องต่าง ๆ มือซ้ายถือกลองถิวทอก มือขวาหยิบถั่วขวางไปตามเสื้อ

ปากก็ท่องคาถาไลผี พวกโรมันก็เช่นกันจะมีการไลผีในเดือนพฤษภาคม ตามวิหารจะปิดประตูกัน
ผีเข้า หัวหน้าครอบครัวจะทำพิธีข้างถั่วคำข้ามมาไปข้างหลัง โดยไม่หันมามอง ปากก็ร้องว่า
"with these beans I redeem me and mine" ๕ ครั้ง เชื่อว่าผีจะเก็บเมล็ดถั่วแล้ว
จากไป^๑

คนไทยก็มีคติความเชื่อที่ว่าผีไม่ชอบความน่าเกลียด ไม่ชอบของหยาบคาย ฉะนั้นคน
จึงถือว่าห้ามทักเด็กแรกเกิดว่าสวย ต้องบอกว่าน่าเกลียดผีจะได้รังเกียจไม่เอาตัวไป จึงเกิด
ความนิยมนำชื่อสัตว์มาตั้งเป็นชื่อเด็ก เช่น ไอ้หมา อึ่ง เขียด หรือนำชื่ออวัยวะเพศมาเรียกเป็น
ชื่อเด็ก เช่น บักห่าน้อย (อัสาน) พร้อมทั้งทำเครื่องรางที่เรียกว่าปลัดขิกผูกไว้ที่เอวเด็กเพื่อป้องกัน
กันผี

ในสมัยก่อนเมื่อมีงานสมโภชพระยาข้างเผือกมาถึงพระนคร จะต้องมีเพลงปรบไก่
หรือเพลงเทพทองไปเล่นเป็นมหรสพชนิดหนึ่ง สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ ทรงตั้งข้อ
สันนิษฐานว่า การที่เพลงทั้งสองประเภทหยาบคายกว่าเพลงอื่นเป็นเพราะประสงค์จะให้ผีรังเกียจ
บุคคลหรือวัตถุที่เป็นเหตุแห่งมหรสพ^๒ ก็คือ ใช้คำหยาบไล้ผีที่ติดมากับข้างป่าให้กลับไป แสดงว่าผี
ไม่ชอบคำหยาบ

ปัจจุบันเพลงปรบไก่และเพลงโคราชนอกจากจะเป็นเพลงมหรสพแล้ว ยังได้กลายมา
เป็นเพลงแก่นับถือฐานะหนึ่งด้วย เพลงโคราชใช้ร้องแก่นับ "คุณย่าโม" หรือท้าวสุรนารี เพราะ
มีความเชื่อว่า "ย่าโม" ชอบเพลงชนิดนี้ เพลงแก่นับนี้จะมีเอกลักษณ์ร่วมกันอยู่สิ่งหนึ่งคือ มีเนื้อ
หาหยาบ โจ่งแจ่งยิ่งกว่าขามเล่นเป็นมหรสพในงานทั่วไป เหตุผลที่เป็นเช่นนั้นน่าจะเป็นคั้งที่
สมเด็จพระยาคำรงฯ ประทานวินิจฉัยไว้ เมื่อผีไม่ชอบของสกปรก คน ๆ นั้นก็ไม่มียอันตราย
ถึงนั้นการผูกเรื่องเพคะในเพลงปฏิพากย์ชนิดอื่น ๆ น่าจะมีเงื่อนงำมาจากเหตุผลเหล่านั้นด้วย

^๑Theodore H. Gaster, The New Golden Bough, p. 605.

(ถั่วเป็นสัญลักษณ์แทนลูกอ๊อด)

^๒กรมศิลปากร, บทเสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, หน้า ๑๘.

การโยงเรื่องผี-เพศ ไว้คู่กันนี้อาจจะพิจารณาในแง่อื่น ๆ ได้อีก เช่น

๑. เป็นการนำสิ่งตรงข้ามกันมาคู่กันเพื่อลดความรุนแรงลง เพศหมายถึงการเกิด ในขณะที่ผี คือ การดับ จึงนำมาใช้ชดกันเพื่อไม่ให้เกิดสิ่งที่ไม่ต้องการ คือ ความตายหรือการดับ
๒. เป็นการนำของที่เหมือนกันมาแก้กัน เข้าทำนองเกลือจิ้มเกลือ ผีเป็นสิ่งชั่วร้าย ไม่ดี เพศก็เป็นเรื่องที่ดีว่าหยาบ ไม่ดี เมื่อนำมาคู่กันจะเกิดการหักล้างอำนาจของแต่ละฝ่ายลงทำให้ไม่เกิดปฏิกิริยาใดขึ้น

๒. อิทธิพลของศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้เข้ามาเผยแพร่อินดินแดนสุวรรณภูมิตั้งแต่เริ่มตั้งอาณาจักรฟูนัน (เชื่อกันว่าผู้ตั้งอาณาจักรฟูนัน คือ พราหมณ์ แถวทมิละที่แต่งงานกับนางโสมาศิกานาคราช) และได้ตั้งมั่นในอาณาจักรโบราณต่าง ๆ สืบมานับจากอาณาจักรฟูนัน อาณาจักรจามปา (ลินยี่) อาณาจักรพิว อาณาจักรทวารวดี อาณาจักรศรีวิชัย อาณาจักรเจนละ อาณาจักรขอม ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่เข้ามาในส่วนนี้ส่วนใหญ่เป็นพวกไศวนิกายและไวษณพนิกาย ซึ่งในบางอาณาจักรทั้งสองนิกายจะรวมกันเข้าเป็นลัทธิเดียวกันเรียกว่า หริหระ และได้เข้ามาอิทธิพลต่อปรากฏการณ์เมืองและวัฒนธรรมดั้งเดิมเป็นเวลายาวหลายศตวรรษ ในที่สุดศาสนาพราหมณ์ก็เริ่มเสื่อมลงเมื่อปะทะกับศาสนาพุทธนิกายหินยานและมหายานซึ่งค่อย ๆ เข้ามาตั้งแต่ศตวรรษที่ ๕ และได้รับความนิยมในหมู่ประชาชนและขุนปกครองในบางอาณาจักร เช่น อาณาจักรทวารวดี (ศูนย์กลางพุทธศาสนาหินยาน) ศรีวิชัย (ศูนย์กลางพุทธศาสนา มหายาน) และอาณาจักรขอมในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ แม้ว่าศาสนาพุทธจะเจริญรุ่งเรืองขึ้นเรื่อย ๆ และศาสนาพราหมณ์เริ่มเสื่อมลง ทั้งสองศาสนาจะไม่แยกจากกันอย่างเด็ดขาด ศาสนาทั้งสองก็ยังคงมีส่วนผสมปนเปหรือเจือปนกันอยู่ ในบางครั้งมีการเข้ามารวมกันเรียกว่า "ไศวพุทธ" แต่ส่วนใหญ่ศาสนาพราหมณ์ได้เข้ามาผสมกลมกลืนอยู่ในศาสนาพุทธอย่างแนบเนียน โดยเฉพาะศาสนาพุทธระดับชาวบ้าน (ไม่ใช่ศาสนาพุทธระดับพุทธปรัชญา) จนมีคำกล่าวว่าพุทธกับพราหมณ์ (ไสยศาสตร์) เป็นเรื่องที่แยกกันไม่ออก

ม.จ.สุภัทรทิศ คีตกุล, (ผู้เรียบเรียง) ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ถึง พ.ศ. ๒๐๐๐, (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการร่างประวัติศาสตร์ไทย สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๒๒), หน้า ๒๒, ๔๓, ๒๐๕.

ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องเพศได้เข้ามาปะปนอยู่ในศาสนาพุทธและพราหมณ์ โดยเฉพาะในศาสนาพราหมณ์นิกายตันตระ นิกายตันตระเป็นศาสนาดั้งเดิมของชาวพื้นเมืองอินเดียซึ่งสืบมาจากลัทธิขูชาแมร์นดีของอาณาจักรเก่ากลุ่มน้ำสินธุ เป็นต้นกำเนิดลัทธิโยคะและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ซึ่งมีอิทธิพลต่อลัทธิไสวนิกายอย่างมากในเวลาต่อมา

นิกายตันตระมีความเชื่อในเรื่องเพศคู่ ชาย-หญิง เทพจะปรากฏเดี่ยว ๆ ไม่ได้ จึงเกิดการบูชาคักติ (เทวี - เมียของเทวดาชาย) จะต้องทำพิธีต่างไปแบบหนึ่ง การทำให้เทพและคักติพอใจสามารถทำได้โดยพรณาคูณแห่งความรักระหว่างกันและกัน พรณาคูณแห่งความรักและความใคร่ของเทพและคักติ และจบลงด้วยการประกอบเมถุนต่อหน้าเทวรูป

การกระทำคักติเนื่องจากผู้นับถือลัทธิตันตระยึดหลัก ๕ ประการของลัทธิ ได้แก่

มัตยะ หรือ มัชชะ	คิมน้ำเมาจนสิ้นสติ
มางสะ	บริโภคน้ำเมาจนสิ้นสติ
มนตรา	สาธยายมนตร์ เร่งเร้าให้เกิดกำหนด
มูทรา	การหลั่งน้ำปัสสาวะ เร่งเร้าให้เกิดกำหนด
ไมถุน หรือ เมถุน	การร่วมเพศ ^๑

ลัทธิตันตระเริ่มแพร่หลายอย่างมากในพุทธจักรราช ๑๒๐๐ - ๑๗๕๐ ซึ่งเป็นช่วงที่ลัทธิฮินดูใหม่พันธุ์ขึ้น และพุทธศาสนาเริ่มเสื่อมลงจากอินเดีย พราหมณ์เลิกการปฏิบัติขูชาลับเข้าหาลัทธิขูชาลับขูชาญญู ภาษาในพิธีกรรมเริ่มเปลี่ยนแปลงจากภาษาสันสกฤตเป็นภาษาพื้นเมือง มีการแห่แห่นเทวรูปพระคิวะและเริ่มมีเทวทาสีคามวิหารเพื่อประกอบเมถุนบูชาเทวรูป ลัทธิตันตระนี้มีผู้นับถือกันมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย แคว้นเนปาลราชฎร์ แคว้นเบงกอล และแคว้นอัสสัม

^๑ เสฐียรโกเศศ (พระยาอนุนานราชชน), ลัทธิของเพื่อน, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (พระนคร : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, ๒๕๐๐), หน้า ๘๘.

ลัทธิตันตระได้เข้ามาผสมกลมกลืนกับพุทธศาสนาในราว พ.ศ. ๑๕๕๐ เรียกว่านิกาย "พุทธตันตระ" เป็นการผสมลัทธิตันตระฝ่ายชายที่เรียกว่าวามจารินหรือกาจักร^๑ มีสำนักอยู่ที่ วิกรมศีลมหาวิหาร นาลันทา นิกายนี้มีหลักว่า ตัดขาดทั้งกับด้วยคัมภีร์ มนุษย์มีราคะ โทสะและ โมหะเป็นกิเลสในตัว ถ้าต้องการดับกิเลสต้องประพฤติเช่นนั้นจนเบื่อหน่ายไปเอง ดังนั้นจึงถือ หลักปรัชญาการปฏิบัติเน้นหนักไปในทางการร่วมประเวณี และนำไปใช้ในการทำเครื่องรางของ ช้าง ลงยันต์ต่าง ๆ

ลัทธิพุทธตันตระนี้ได้แพร่หลายเข้ามาในไทยระหว่าง พ.ศ. ๑๓๐๐ - ๑๕๐๐ เรารู้จักกันในนามพุทธศาสนานิกายวัชรยาน^๒ แม้ว่าในภายหลังนิกายลี้กวางศ์จะเข้ามามีอิทธิพล อย่างเต็มที่สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน แต่ลัทธิตันตระที่ปรากฏในศาสนาพราหมณ์และพุทธก็ยังคงหลง เหลืออยู่ในความเชื่อของคนไทย โดยเฉพาะในเรื่องของการลงยันต์และเรื่องเพศที่เข้ามา ประปนอยู่ในศาสนา เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนังตามโบสถ์ของวัดพุทธศาสนาทินยาน^๓ ซึ่งตามปกติ นิกายนี้ถือว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องของกิเลสคัมภีร์ที่พึงกำจัด แต่กลับพบภาพทางเพศได้แก่ ภาพคน แต่งกายไม่มีฉัตร ภาพชายหญิงร่วมเพศ ภาพสัตว์ร่วมเพศสอดแทรกอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของภาพ พุทธประวัติ ภาพชาลก ภาพเช่นนี้มีปรากฏตามสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในอินเดีย เช่นเดียวกัน เช่นภาพ สิวาสที่โบสถ์ Khajuraho, ภาพสิวาสที่ถ้ำ Elephanta, และถ้ำเอลดอร์่า รูป การร่วมเพศที่แกะไว้ตามजूและเสาของ โบสถ์พุทธศาสนาที่เนปาล ศิลปะเหล่านี้ล้วนได้รับอิทธิพล ของลัทธิศาสนาฮินดูใหม่คือลัทธิศักติและอิทธิพลของหนังสือกามสูตรซึ่งแต่งขึ้นในสมัยหลัง^๔ ซึ่งนำ

---

^๑พรหมศักดิ์ เจิมสวัสดิ์, "ตันตระ", วารสารเมืองโบราณ, ๕ (มิถุนายน - กรกฎาคม, ๒๕๒๒) : ๕๔.

^๒นิกายวัชรยานนับถือฉานินิพุทธ (วชรพร) จัดแบ่งพระพุทธเจ้าตามลำดับขั้นและนำเอา ลัทธิศักติมาประกอบพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ ถักกันนี้คือ นางคুমารมี ชื่อ นางปรัชญาปารมิตรา

^๓ดังเช่นภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดของนนทรี กรุงเทพฯ, วัดทองนพคุณ, วัดอินทาราม ธนบุรี

^๔สัมภาน์ พรหมศักดิ์ เจิมสวัสดิ์, ๗ ธันวาคม ๒๕๒๑.

จะให้อิทธิพลต่อศิลปกรรมวิสัยตามวัดของไทยเช่นกัน แต่ทัศนคติในเรื่องเพศของพุทธศาสนิกาย หินยานได้เบี่ยงเบนจุดประสงค์และจำกัดการแสดงออกจากการกระทำเพื่อมุ่งปลุกอารมณ์เพศเพื่อ ทำให้เทพเจ้าพอใจ กลายเป็นการแสดงออกเพื่อเป็นคติสอนใจให้ผู้ศรัทธาแลศโดยนำความขบขัน ขึ้นมาปกปิดความต้องการที่แท้จริงไว้ แต่ก็ยังต้องแอบซ่อนไม่แสดงเปิดเผยเกินไป ดังพบว่ารูป ภาพสังวาสต่าง ๆ มักซ่อนอยู่ในที่ลับตา เช่น บริเวณผนังด้านหลังพระประธาน หรือตามบาน ประตูโบสถ์ เป็นต้น

ทัศนคติของคนไทยต่อเรื่องเพศ

ในสังคมไทยเรื่องเพศโดยเฉพาะการร่วมเพศถือว่าเป็นเรื่องลามก น่าอัปยศที่ไม่ บังควรให้เด็กรับรู้ เพราะเด็กยังไม่มีความรู้สึกและความต้องการทางเพศ^๑ ดังนั้นครอบครัว ไทยจึงไม่นิยมให้ความรู้เรื่องเพศแก่เด็ก ถ้าเด็กคนใดแสดงความต้องการทางเพศออกมา เช่น เล่นอวัยวะเพศของตนเองก็จะถูกลงโทษ ทางค่านิยมผู้ใหญ่เองแม้ว่าจะเป็นที่ยอมรับกันว่าเรื่องเพศ เป็นเรื่องของผู้ใหญ่ เป็นเรื่องของการสัมผัสพหุวัฒนธรรมอันเป็นเรื่องธรรมชาติ แต่ศาสนาพุทธ ได้เข้ามามีอิทธิพลกำหนดความคิดที่ว่า ความรู้สึกและความต้องการทางเพศเป็นเรื่องของตัณหาที่ทำให้ เกิดทุกข์ ควรกำจัดให้สิ้นไป ถ้าไม่สามารถขัดตัณหาก็ก็น่าเสียดายที่บรรพบุรุษอันเป็นจุดศูนย์กลาง ของความเป็นชาวพุทธที่สมบูรณ์ได้ ทัศนคติดังกล่าวนี้มีส่วนกำหนดจารีตประเพณี (mores) และค่านิยม (values) ทางเพศในสังคมไทย

สังคมไทยเป็นสังคมที่ชายเป็นใหญ่ (patriarchal family)^๒ จากประวัติศาสตร์ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงรัตนโกสินทร์ ชายมีสถานะสูงกว่าหญิงในทุกด้าน ส่วนมากหญิงมีแต่ภาระ

^๑ สนิท สมักรกาล "บทบาทของครอบครัวที่มีต่อบุคลิกภาพของคนไทย" ใน รักเมืองไทย, (กรุงเทพฯ : โครงการตำราสมาคมสังคมศาสตร์ฯ, ๒๕๑๘), หน้า ๒๘. (รวมบทความเนื่องใน โอกาสอายุครบ ๖๐ ปี ศาสตราจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์)

^๒ บวร ประพตติคี, ทิพาพร พิมพ์สุทธิ และ เฉลิมพล ศรีหงส์, สตรีไทย. บทบาทใน การเป็นผู้นำการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๐), หน้า ๒๘.

และหน้าที่แก่ปราศจากสิทธิ จากสภาพสังคมที่ชายเป็นใหญ่นี้เองชายได้กำหนดประเพณี ค่านิยม หลายประการขึ้นเพื่อให้หญิงอยู่ในกรอบที่ตนต้องการ โดยเฉพาะจารีตประเพณีในเรื่องเพศผ่าน ทางกฎหมายและวรรณกรรมคำสอนต่าง ๆ เช่น สุภาษิตพระร่วง โอวาทษัตรี คำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ กฤษณาสมณน้องคำฉันท์ และสุภาษิตสอนหญิงของสุนทรภู่ คำสอนเหล่านี้ต่างก็ร้อยรัดสตรี ให้ตรึงแน่นอยู่กับขนบธรรมเนียมประเพณีมาหลายชั่วกัศวรรษ

พจน์ อัยราวงศ์ สรุปผลการวิจัยสุภาษิตสอนหญิงคำกลอนซึ่งเป็นวรรณกรรมคำสอน เล่มที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อชาวบ้านภาคกลางโดยทั่วไปว่า คตินิยมที่มีต่อสตรีไทยได้แก่

๑. ต้องเป็นผู้รู้ประมาณตนทั้งร่างกายและจิตใจ ในค่านร่างกายรู้จักการแต่งกาย อย่างพอเหมาะ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ทางค่านจิตใจต้องสงบเสงี่ยม
๒. ต้องงดงามทั้งกิริยาวาจา ไม่ควรกล่าวคำหยาบ
๓. ต้องงดงามในการวางตน รักนวลสงวนตัว ไม่ปล่อยตัวแก่ชาย
๔. เป็นลูกที่ค้ำของพ่อแม่อยู่ในโอวาท
๕. เป็นภรรยาที่ค้ำของสามี ทำหน้าที่ปรนนิบัติได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง

คตินิยมดังกล่าวมีผลทำให้สภาพของสตรีไทยปรากฏดังนี้คือ

๑. ไม่มีอิสรภาพในการเลือกมีชีวิตอยู่ตามลำพัง หญิงต้องมีสามีมิฉะนั้นจะถูกสังคม ประณามว่าเพราะไมค้ำ จึงไม่มีชายใดต้องการ
๒. ไม่มีสิทธิในการเป็นเจ้าของบ้านเจ้าของตนเอง พ่อแม่หรือสามีนำไปขายเป็นทาสได้
๓. ไม่มีสิทธิจะแสดงความรู้สึกให้ฝ่ายชายทราบความในใจของตน ถ้าฝ่าฝืนจะถูกเหยียดหยามว่าร้ายางอาย
๔. สภาพการเป็นภรรยาไม่แตกต่างจากคนรับใช้*

*พจน์ อัยราวงศ์, "จริยศึกษาของสตรีไทยในสุภาษิตสอนหญิงคำกลอน"

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑), หน้า ๑๐๘ -

ผลจากกตินิยมที่ให้หญิงรักนวลสงวนตัวและบุรุษพรหมจารี ทำให้มีการกีดกันหญิงจากชาย ลาลูแมร์ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของหนุ่มสาวสมัยพระนารายณ์ว่า "ระบอบประเพณีไม่เปิดโอกาสหรืออนุญาตให้หญิงพบปะพูดคุยกับชาย"^๑ หญิงจะพบชายได้เฉพาะเวลาในงานเทศกาลต่าง ๆ โดยเฉพาะที่วัดซึ่งเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน หรือในการทำงานร่วมกัน เช่น งานลงแขกเกี่ยวข้าว งานลงแขกนวดข้าว แต่ถึงแม้จะมีการพบปะกัน ฝ่ายชายไม่สามารถถูกเนื้อต้องตัวหญิงได้ ดังมีคำกล่าวที่ว่า "จับมือเสียไก่อ จับไหล่เสียหัวหมู จับหูเสียบายศรี" ใครละเมิดข้อห้ามถือว่าผิดจารีตประเพณี แต่ก็มีกรยกเว้นในยามรื่นเริงหน้าตรุษสงกรานต์ การละเล่นต่าง ๆ ชายสามารถถูกเนื้อต้องตัวหญิงได้ เช่น ลูกช่วง ตีจับ เข้าทรงแม่ศรี ลิงลม เป็นต้น และอยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ตลอดเวลา เมื่อหญิงต้องตาชายใดจะไม่สามารถสารภาพรักต่อฝ่ายชายได้ตั้งมทครว่ากรรมของนางศรีมาลาเมื่อพบพลาขงามครั้งแรกว่า

อกน้องยากนักควายเป็นหญิง   คู่องซอนรักหนักนึ่งอยู่กับที่
แผนเป็นชายพอพหลายเป็นสตรี   คำวันนี้เป็นตายจะหมายไป^๒

นอกจากนี้การแสดงออกทางความรัก เช่น จับมือถือแขน จับอกในที่สุดวารณะยังเป็นเรื่องต้องห้ามในสังคม แม้จะเป็นคู่หมั้น ที่แต่งงานแล้วก็ตาม เพราะคนไทยไม่นิยมแสดงความต้องการทางเพศอย่างโจ่งแจ้ง

แม้ครอบครัวไทยจะดูเหมือนปิดกั้นการให้ความรู้เรื่องเพศแก่เด็ก แต่กลับปรากฏมีเรื่องทางเพศสอดแทรกอยู่ในเพลงของเด็ก เช่น เพลงกล่อมเด็ก เพลงเด็กเล่นต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

เพลงกล่อมเด็ก   โนเนเอโยโนนาค   สีชมพุลาด   จะพาดไว้ทนอะไรดี
                                 สีชมพุลาด   พาดไว้ที่ทนจำปี
                                 ผู้ไม่รักไม่ใคร   ก็มาไปเสียดกับพี
                                 โอชาเจ้าโนเนเอโย

๑มร. เกอ ลาลูแมร์, ราชาณาจักรสยาม, หน้า ๒๒๕.

๒กรณิศปากร, บทเสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, หน้า ๒๔๑.

เพลงเด็กเล่น	โอมเมะยมแซม	
	รักสาวที่แกม	เอาจุมกเข้าไปคม
	รักสาวที่นม	เอามือเขาไปตอง
	รักสาวที่ทอง	เอาทองเขาไปทับ
	หนุมหนุมอยากจับ	เรียกชนนมสาว
	โทกันเกรียวกราว	เรียกชนนมชันหมาก
	ว้าวควายเกรียนลาก	เรียกชนมกงเกรียน

ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะเพลงเหล่านั้นเป็นสิ่งสนองอารมณ์ของผู้ร้อง คือ พ่อแม่หรือผู้ใหญ่ด้วย

เพลงปริศนาคัญ : ปฏิกิริยาโต้ตอบกรอบประเพณีทางเพศของสังคมไทย

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า เรื่องเพศเป็นสัญชาตญาณ (instinct) ของมนุษย์ทุกคนและเป็นเมื่อเกิดของพลังที่ทำให้คนมีพฤติกรรมต่าง ๆ ทั้งความเห็นของฟรอยด์ที่ว่า พฤติกรรมต่าง ๆ ล้วนมีแรงจูงใจมาจากความรู้สึกและความปรารถนาทางเพศ^๑

ในทัศนะของฟรอยด์ จิตประกอบด้วย อิด (id) อีโก้ (ego) และ ซุปเปอร์-อีโก้ (super-ego) อิด คือ สัญชาตญาณที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด ตรงกับศัพท์ทางพุทธศาสนาว่า "กิเลสตัณหา" อิด จะพยายามหาทางออกให้ความเครียดต่าง ๆ ที่เกิดจากแรงขับ (drives) โดยเฉพาะแรงขับเพื่อการสืบพันธุ์ซึ่งเขาเรียกว่า ลิบิโด (libido) ทำให้ชีวิตได้รับการตอบสนองด้วย "หลักแห่งความพอใจ" ซึ่งมาจากความสามารถในการลดความเครียด อีโก้ คือ ส่วนที่ควบคุม อิด ไว้ด้วยหลักความเป็นจริง มีการใช้ความคิดไตร่ตรองหาเหตุผล ซุปเปอร์-อีโก้ คือ ระบบศีลธรรม เป็นจิตส่วนที่ทำหน้าที่วิพากษ์วิจารณ์ ใ้มาจากอุดมคติ ขนบธรรมเนียมประเพณี และค่านิยมของสังคม ทั้งสามส่วนนี้จะทำงานประสานซึ่งกันและกัน^๒ อิด หรือ ความอยาก (carthexes) ฝ่ายหนึ่ง กับ อีโก้และซุปเปอร์-อีโก้ หรือการระงับความอยาก (anti-carthexes)

^๑อดธิรา สัตยวณิชนา, "การนำวรรณคดีวิจารณ์แนวใหม่แบบตะวันตกมาใช้กับวรรณคดีไทย" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๓) หน้า ๕๘.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐.

อีกฝ่ายหนึ่ง การต่อสู้ระหว่างความอยากและการระงับความอยากก่อให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ^๑

มนุษย์จะมีสัญชาตญาณทางเพศเหมือนกัน แต่พฤติกรรมทางเพศที่แสดงออกในแต่ละวัฒนธรรมนั้นแตกต่างกัน เช่น การจูบกอดในที่สาธารณะคนตะวันตกถือเป็นเรื่องธรรมดาในขณะที่คนไทยไม่นิยม ที่เป็นดังนี้เพราะชนมธรรมนิยม ค่านิยม คำสั่งสอนของสังคมทั้งสองที่กำหนด ฟูเปอร์-อีโก้แตกต่างกัน แสดงว่าแม้จะเกิดอีกเหมือนกันแต่ฟูเปอร์-อีโก้แตกต่างกัน มีผลให้อีโก้แตกต่างกันด้วย ในขณะที่ชาวตะวันตกสามารถให้ความสัมพันธ์ทางเพศแก่อีโก้ได้ แต่คนไทยต้องเก็บอึดเอาไว้

เนื่องจากฟูเปอร์-อีโก้เป็นส่วนที่เกินจากผลผลิตของสังคม ฟูเปอร์-อีโก้ในแต่ละยุคของประวัติศาสตร์ย่อมมีระดับแตกต่างกันตามวิวัฒนาการของสังคม ซึ่งย่อมจะมีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ ตัวอย่าง เช่น มนุษย์ในสังคมบรรพกาลมีชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่คุกคามสวัสดิภาพตลอดเวลา เช่น ภัยจากสัตว์ป่า ภัยจากธรรมชาติ ภัยจากโรคาพยาธิ ภัยจากการอดอาหาร มนุษย์ต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอดพื้นฐาน ๒ ประการ คือ เอาชนะความหิวและแพร่พันธุ์ ความปรารถนาทั้งสองประการนี้เองทำให้ศาสนาและเรื่องเพศเข้ามาเกี่ยวข้องกัน

รูปแบบของการขยายพันธุ์ในยุคแรกเริ่ม คือ รูปแบบของการสมรสหมู่ (group marriage)^๒ กล่าวคือทั้งชายและหญิงต่างก็มีสามีและภรรยาอันเป็นจำนวนมาก โดยไม่มีคู่เฉพาะ ระบบศีลธรรมในยุคแรกเริ่มจึงไม่น่าจะมีปัญหาในเรื่องเพศเพราะเป็นสัญชาตญาณทางเพศได้รับการสนองตอบอย่างเต็มที่ เมื่อสังคมพัฒนาขึ้นและระบบศีลธรรมซับซ้อนขึ้น ความสัมพันธ์ในอดีตรึงกลายเป็นประสมการที่ฝังลึกอยู่ภายใต้จิตสำนึกของมนุษยชาติและปรากฏออกมาในรูปความฝัน จินตนาการต่าง ๆ ก็จึงเห็นได้จากสัญลักษณ์ต่าง ๆ ส่วนสัญชาตญาณ

^๑เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑.

^๒เลwis เฮอร์ มอร์แกน. กำเนิดครอบครัวของมนุษยชาติ แปลจาก Ancient Society โดย กุหลาบ สายประดิษฐ์ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ พี.พี. ๒๕๒๑), หน้า ๒๕.

ทางเพศใ้ถูกระคับที่ลัทธิรวมลคมทมาหลงโดยพยายามเบี่ยงเบนการตอบสนองความปรารถนาไป
ใช้ในทางอื่นที่เป็นประโยชน์ ดังที่ฟรอยด์กล่าวไว้ในคำบรรยายครั้งที่ ๕ ในเรื่องพัฒนาการของ
จิตวิเคราะห์ว่า "ส่วนประกอบต่าง ๆ ของสัญชาตญาณทางเพศเด่นพิเศษกว่าสิ่งอื่น ก็ตรงที่มี
สมรรถภาพเปลี่ยนเป้าหมายทางเพศให้เป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคมมากขึ้นห่างไกลจากลักษณะเดิม"^๑

ถ้าจะถือตามนักจิตวิทยาที่ว่า พลังทางเพศเป็นพลังผลักดันที่สำคัญแล้ว เราอาจนำมา
วิเคราะห์สังคมไทยได้ว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่เคร่งครัดในเรื่องเพศ โดยเฉพาะการแสดงออก
ของสัญชาตญาณทางเพศ ลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดการเก็บกด (repression) ขึ้น อันมีผลต่อ
บุคลิกภาพของคนไทย คือ ทำให้เป็นคนขี้อาย ไม่กล้าแสดงออก เก็บความรู้สึกลง แต่สัญชาตญาณ
ทางเพศมีอำนาจมาก เมื่อเก็บกดไว้มาก ๆ ย่อมจะก่อให้เกิดปฏิกิริยาเพื่อหาทางออก เช่น
สังคมอังกฤษสมัยวิกตอเรีย เป็นสมัยที่ใ้เชื่อว่าเคร่งศาสนา และเคร่งครัดในเรื่องเพศถึงกับเรียก
อวัยวะบางส่วนในร่างกายตรง ๆ ไม่ได้ ต้องเลี่ยงใช้คำอื่นแทนเมื่อนั้นจะถือว่าเป็นการไม่ใ้
เกียรติ เช่น white meat แทนหน้าอก และ dark meat แทนท่อนขา การเคร่ง
ครัดเช่นนี้ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวเรียกร้องใ้ศึกษาเรื่องเพศตามหลักวิทยาศาสตร์ ผลก็คือ
เกิดหนังสือเพศศึกษาขึ้นมากมายในยุคนั้น ดังนั้นในทุกสังคมที่มีกรอบสังคมเคร่งครัดจะต้องหา
ทางออกใ้เพื่อลดความเครียด (tension) ลง การหาทางออกในที่นี้ คือการละเมิดกรอบ
ของสังคมใ้โดยไม่ถูกลงโทษ สังคมไทยก็เช่นกันแม้จะมีประเพณีและข้อห้ามเกี่ยวกับเรื่องเพศ
มากมาย แต่สังคมก็หาทางออกใ้ในบางโอกาส เช่น ในการละเล่นยามตรุษสงกรานต์ การ
เล่าเรื่องหยาบโลนในนิทาน การพูดหยาบในนครสทบางประเภท เช่น ละครนอก เพลงพื้นบ้าน
ในการเล่นปริศนาคำทาย เป็นต้น และออกจะมีมากจนดูเหมือนว่าสังคมไทยลั้บเลิกเปิดใ้
เรื่องทางเพศ

^๑ เดลิมเกียรติ นีวนวล, จิตวิเคราะห์ของฟรอยด์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
ดวงกมล, ๒๕๒๑), หน้า ๑๒๘.

^๒ สุวัทนา อารีพรรค, "ทัศนคติเกี่ยวกับเพศในวัฒนธรรมต่าง ๆ", วารสารสมาคม
จิตแพทย์, ๒๒ (กันยายน ๒๕๒๑) : ๓๗๐.

เพลงปฏิพากย์เป็นส่วนหนึ่งของการระบายความก้าวร้าว (aggression) ที่เก็บกคจากการถูกจำกัดสัญชาตญาณทางเพศ หรืออีกนัยหนึ่งเป็นปฏิกิริยาตอบโต้กฎเกณฑ์ของสังคม เพราะได้ล่วงละเมิดค่านิยมของสังคมหลายประการ ความก้าวร้าวนี้ระบายออกมาในรูปของการพูดถึงเรื่องเพศ ทั้งอวัยวะเพศและการร่วมเพศไปในเชิงทำลายอวัยวะของคู่โต้เพลง

ฟรอยด์เสนอความคิดว่าความก้าวร้าวเกิดจากสัญชาตญาณมุ่งตาย (Death Instinct) ของมนุษย์ คือ มนุษย์ต้องการกลับไปสู่ความไม่มีภาวะ แต่ขณะเดียวกันก็ขัดแย้งกับสัญชาตญาณมุ่งเป็น (Life Instinct) คือ ความต้องการแพร่พันธุ์ของมนุษย์ มนุษย์จึงเบี่ยงเบนสัญชาตญาณมุ่งตายให้พ้นตัวโดยทำต่อผู้อื่นเสีย

ดังปรากฏว่าเนื้อหาเพลงปฏิพากย์แม้จะมีโครงเรื่องไปในเชิงสังวาส เป็นเรื่องของ การเกี่ยวพาราสีจูงใจให้สับสน เช่น

คุณแก่นกยังปลคหางเลน   แม่จะปลคกระเบนบ้างเป็นไร

(เพลงฉ่อย สำนวนนายเผื่อน)

พี่ขอแถมคูไรแดงถ้าแดงหูยารก   ถึงแดงคิมันไม่คกขี้หนูมาได้
แลดูคุณหรืออีกตอนปลคแดงหัวไม้คก   ไมหุ้้นพรวนกโกใส่ขุ่ยหัวโก
ไมหุ้้นเขี่ยหุ้้นคุ่ยหุ้้นเอาขุ่ยเขาไปแปะ   รคนำให้และ เอ็งมีบ่อน้ำไซ
ปรนนิบัติทุกวันกลายเป็นพันธุแดงโม   สามเดือนลูกโต รับรองว่ามันไม่ตาย

(เพลงฉ่อย)

ซึ่งเป็นเรื่องของสัญชาตญาณมุ่งเป็น แต่ความก้าวร้าวของสัญชาตญาณมุ่งตายกลับปรากฏมากกว่า ดังในเพลงฉ่อยสำนวนที่ ๑ และสำนวนที่ ๕ ปรากฏเนื้อหาที่โน้มเอียงไปในสัญชาตญาณมุ่งตาย ถึง ๕๒.๖๓% ในขณะที่สัญชาตญาณมุ่งเป็นมีเพียง ๔๔.๓๔% และปรากฏในลักษณะดังนี้

ก. ความก้าวร้าวโดยการให้ของหยาบฝ่ายตรงข้าม

คูไร   ฉันจะเคื่อนสติคน   เห็นพ่อเพชรเป็นคนสติตาย
ไปพุกกับหมาหมาก็ไม่ชม   ไอหาร้อยยีนคม ี่หมาได้

เผื่อน   บอกว่าช่วยจริงตามจริง   ออกมาเป็นหญิงนี้แะนคกะไร
คูโคเนเหี่ยวโคเนแกเหมือนตอสะแกกล้วยบึง   หนูนี้ลี้ลิ่งเห็นใหม่เห็นใหม่

ข. ความก้าวร้าวโดยการทำลายอวัยวะของฝ่ายตรงข้าม

พยอม ไม่ให้ขุนขาดเท้าไม่ให้ชาวชากหม้อ ก็แก่เกี่ยวคอตานจึงตาย
ทองอยู่ ยังมีวัดคิดค้นหม้ากาม จะตัดเอาสี่ไสยามให้ใส่

ค. เมื่อกล่าวถึงการร่วมเพศแทนที่จะเป็น เรื่องของความสุชกัลมัง ไปที่ความ
ทรมาณหรือความตาย

เพชร ถ้าหากว่าไค้เสี้ยนมาเป็นเมียพี่ จะกอดกันเสียให้ซี่เขี้ยวไหล
พยอม แก่ตีเมียให้ขยาคตีพลากไปหว่างขา แก่เป็นเมียก็ไม่น่าน้อยใจ
อุไร แก่จะตายโหงยังมีวัดหลงคิดหา จะตายทับเต้านาอีตัวไหน^๑

นอกจากความก้าวร้าวแล้วยังพบปฏิบัติการตอบโต้สังคมอยู่อีกหลายประการ ได้แก่

๑. ละเมิดข้อห้ามพุกจาไม่สุภาพ โดยการพุกถึงอวัยวะเพศและการร่วมเพศ ตาม
ปกติสิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็น "สิ่งหยาบ" ที่ควรปกปิด เวลาจะกล่าวถึงสิ่งเหล่านี้จะเลี่ยงใช้คำอื่นแทน
แต่ก็ชาวบ้านกลับนำมาพุกอย่างเปิดเผย

๒. ละเมิดค่านิยมเรื่องระบบอาวุโส ชนรรมคากนไทยให้ความเคารพผู้ใหญ่โดย
เฉพาะญาติผู้ใหญ่จะไม่นำมาล้อเลียน การนำมาพุกถึงในทางไม่ดีถือเป็นการลบหลู่ผู้มีน้สูงหลาน
ของผู้นั้นด้วย ลักษณะละเมิดค่านิยมเช่นนี้มีพบอยู่ทั่วไปในเพลงปฏิพากย์ซึ่งนอกจากจะเป็นการช่วย
ให้อีกฝ่ายหนึ่งโกรธแล้ว การเสนอความคิดเรื่องการล่วงประเวณีระหว่างลูกเขยกับแม่ยาย หรือ
ลูกชายกับแม่ ยังแสดงให้เห็นความต้องการส่วนลึกในจิตไร้สำนึก (unconscious) อันเป็น
ผลมาจากความคิดเริ่มแรก (primitiul mind)^๒ ซึ่งหลงเหลือมาจากสมัยที่สังคมมนุษย์ยัง

๑ การที่เลือกเอาเพลงฉ่อยสำนวนที่ ๑ แสดงที่หอศิลป์ พีระศรี และเพลงฉ่อยสำนวน
ที่ ๕ แสดงในงานวันเกิด ม.ร.ว.กั๊กฤทธิ์ ปราวไมธ มาพิจารณาเพราะในการร้องครั้งนั้นพ่อเพลง
แม่เพลงมีอิสระอย่างเต็มที่ต่อการเสนอเนื้อหาทางเพศ

^๒ Ernest Jones, "Psychoanalysis and Folklore", in The
Study of Folklore. pp. 31.

อยู่ในรูปแบบของการสมรสหมู่ กิ่งตัวอย่าง

แม่ม่ายแม่หมาที่พ่อตาพ่อตูด	ไม่ให้ฉันพูดหรืออย่างไร
แกมาเล่นกันแกหัวหงอก	พ่อตาพ่อตอยแก่ก็พลอยเหลวไหล
บุญของลูกเขยจะได้เสียแม่ม่าย	จะปรับเอาเสียเมียปลายมือเอย

(เพลงเรือ ลำานวนที่ ๑)

๓. ละเมียดข้อห้ามเรื่องพรหมจรรย์ ประเพณีไทยสอนให้หญิงรักษานวดสงวนตัว ชายจะมาล่วงเกินแต่ละต้องร่างกายไม่ได้ ในเพลงปฏิพากย์ปรากฏว่าชายสามารถจับส่วนต่าง ๆ ของหญิงได้ (คือ จับด้วยวาหะแต่ในทางปฏิบัติแล้วไม่ได้) แม้เพลงรุ่นเก่าเล่าว่าในสมัยก่อนหญิงจะยอมให้ชายร่อนทานองถูกเนื้อต้องตัวไม่ได้เลย จะร้องโต้กลับตลอด ชายอาจจะร้องว่า จับตัว จับมือ จับขา หญิงจะโต้กลับทันที แต่สมัยนี้ชายจะร้องอย่างไรก็ได้ทั้งนั้น แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาตามสภาพวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไป ในสมัยก่อนค่านิยมเกี่ยวกับการแสดงออกเกรงครัด ชายเพียงขอแต่จับมือจับขาก็เป็นการละเมียดกฎเกณฑ์อย่างเต็มที่แล้ว ปัจจุบันค่านิยมนี้หย่อนลงมาก ภาพยนตร์ ภาพผู้หญิงเปลือย ภาพการร่วมเพศมีอยู่แพร่หลาย หากดูได้ไม่ยาก เนื้อหาของเพลงจึงปรับให้ทันกับสภาพวัฒนธรรมใหม่

ตัวอย่าง

แต่พอกระหนบส่วยเอยกะไร เข้าทับ	แม่สาวน้อยน่องก็รับ เข้าท่า
แต่พอกระหนบหัวอกมา โคนแขน	แม่สาวน้อยน่องก็แอน ทนขา

(เพลงฉ่อย)

ถ้าจูบแก้มชายจะเอียงไปหา	พี่จูบแก้มชวาวจะเอียงไปให้
ถ้าหากแก้มบนขวัญใจไม่วาง	พี่จะจูบแก้มกลางอีกสักควยเป็นไร

(เพลงอีแซว ลำานวนที่ ๒)

๔. ละเมือนิยามทางศาสนา ขรรพคาคนไทยจะให้ความเคารพและยกย่องบุคคลในวงการศาสนา โดยเฉพาะผู้ที่บวชเป็นภิกษุ ถึงกับมีคำสอนว่า นิมนทาพระสงฆ์ชาติหน้าปากเต่ารู้เข็ม เพราะถือว่าการทำนิตีเตียนผู้ศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายเป็นมาป คำสอนเช่นนี้ทำให้ไม่มีใครกล้าวิพากษ์วิจารณ์สถาบันสงฆ์ แม้จะไม่พอใจพฤติกรรมบางสิ่งของบางบุคคล ความรู้สึกเก็บกคนี้จะแสดงออกมาเมื่อสังคมเปิดโอกาสให้ โดยการประจานหรือโยงเรื่องเพศเข้ากับสิ่งที่ตนเคารพ ทำให้สถานะของคน ๆ นั้นหรือบุคคลในสถาบันนั้นลดต่ำลงมา ดังจะปรากฏพบมากในนิทานเรื่องคาถาถนยายชี หรือในต่างประเทศเองก็มีชุดลกเกี่ยวกับบาทหลวง แม้ชื้ออยู่มาก เพลงคลาสสิก Carmina Burana ของ Carl Off เป็นเพลงพื้นบ้านเก่าแก่เพลงหนึ่งที่สะท้อนลักษณะร่วมของการละเมิดกรอมของศาสนาในยุคกลางของยุโรป^๑

ตัวอย่างจากเพลงปฏิพากย์ไทย

จะบวชเป็นชีให้มันหนีกิเลส	ไม่เห็นประเทศที่ไหนสักที
จะอดตัวก็กลัวเขาวา	อยู่เป็นสิกาตามช้อบาลี
จะบวชเป็นชีให้หนีรำคาญ	ไม่ได้เทศน์กุ่มารมัทรี
นับลูกประจำมือคดคำแต่สี่	ผาชาวกี่ชู้ลงเอย

(บทยั่ว เพลงเกี่ยวข้าว)

๕. ละเมิดบทบาททางสังคมของผู้หญิง ข้อนี้เป็นข้อสำคัญที่สุดต่อการตอบโต้ชนบธรรมนิยมประเพณี เพราะการที่สตรีแหวกกรอมออกมาเป็นอยู่ในสถานะเดียวกับชาย ทั้งที่ตามปกติสตรีจะยืนเป็นข้างเท้าหลัง คนที่เป็นแม่เพลงสามารถปฏิบัติในสิ่งซึ่งผู้หญิงทั่วไปไม่สามารถปฏิบัติได้ เช่นการคอปากต่อคำ การคว่าว่าชาย พ่อเพลงซึ่งเป็นตัวแทนของเพศชายก็ไม่พึงพอใจในความเสนอมากนี้เท่าไรนัก บ่อยครั้งที่ปรากฏว่าพ่อเพลงจะคอยปรามว่าถึงอย่างไรก็สู้ลูกผู้ชายไม่ได้

^๑ เพลง Carmina Burana มาจากเพลง Songs of the Beurons ในศตวรรษที่ ๑๓ แต่งโดยพวกเรวอนจำพวกกวีพก พทที่โบสถ์ Benedikt Beurons ในเยอรมันตะวันตกในปี ค.ศ. ๑๒๐๓ เป็นเพลงที่กล่าวถึงความสุขทางกาม และเปิดโปงพฤติกรรมของสงฆ์ในยุคกลางที่มีการประพฤตินิคทางเพศ

ตัวอย่าง

จะชั่วหรือก็อย่าพึ่งประมาท
จะพศจพาทีใหม่ันคี่ที่หลอน
นี่เองเป็นผู้หญิงจะอวดหญิงจ่องห้อง
ชายังบวชยังเรียนซาโคเขียนโคอาน
เอ็งเกิดมาเสียชาติกันเสียจริง

คือฉันก็ชาติลูกผู้ชาย
จะเหยียดหยามคอคคอกันให้มากมาย
สำหรับไปอยู่โตพองของพวกผู้ชาย
เคยอยู่กับทนายจรรยกันเสียนามหลาย
เกิดเป็นลูกผู้หญิงนี้ใจไม่ได้

(เพลงอีแซว ส่วนวนที่ ๘)

การปรากฏเรื่องราวทางเพศในสังคมไทย แม้จะเป็นเพราะอิทธิพลจากความเชื่อ
ดั้งเดิมผสมกับความเชื่อจากพุทธศาสนาภิกษุวินัยและฮินดูตันตระ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นความเชื่อ
ต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนสืบมาจากการหาทางระบายออกของสัญชาตญาณทางเพศแทบทั้งสิ้น

เพลงปฏิพากย์ของไทยเป็นรูปแบบหนึ่งของการระบายความ ก้มกอดและโต้ตอบความ
คับข้องใจ โดยซ่อนไว้ในรูปของความขบขัน เสียงหัวเราะของผู้ชมในขณะนั้นแสดงถึงอารมณ์ร่วม
กับศิลปิน และเป็นเสียงของชัยชนะในการละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคมได้โดยไม่ถูกลงโทษ

การเสนอเรื่องราวทางเพศในเพลงปฏิพากย์ *

เรื่องเพศปรากฏในเพลงปฏิพากย์ยาวที่ใช้เป็นมหรสพมากกว่าในเพลงปฏิพากย์สั้น
ทั้งนี้เป็นเพราะเพลงปฏิพากย์ยาวถูกเรื่องเล่นเป็นชุด เริ่มตั้งแต่หนุ่มสาวพบปะกัน เกี่ยวพาราตี
แต่งงาน จนถึงประสูติบุตรครบครัน แต่เพลงปฏิพากย์นั้นเป็นเพียงบทร้อง เกี่ยวพาราตีเข้าแห้ว
กันเท่านั้น เมื่อพิจารณาโครงเรื่องของเพลงปฏิพากย์ยาวจะพบว่าเป็นโครงเรื่องประเภทเดียวกับ
กับโครงเรื่องของวรรณคดีลายลักษณ์ประเภทจักร ๆ วงศ์ ๆ หัวไปตีนนำมาเล่นเป็นละครนอกละครใน
ซึ่งล้วนแต่จำลองพฤติกรรมมนุษย์ในช่วงเวลาดังกล่าวมาแสดง และได้รับความนิยมโดยทั่วไปเพราะ
ช่วงเวลาหนุ่มสาวถึงมีเหย้าเรือนไปนั้นมนุษย์ในสังคมจะต้องประสบ เมื่อพิจารณาเฉพาะแง่โครง
สร้างของเพลงกับการเสนอเรื่องราวทางเพศจึงเป็นเรื่องสมเหตุสมผลและเข้ากันได้กับเนื้อหา

กวีชาวบ้านหรือพ่อเพลงแม่เพลง เสนอเรื่องราวทางเพศผ่านศิลปะของภาษาในรูป
ถ้อยคำสังวาส (erotic words) ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๒ ชนิด คือ

๑. ถ้อยคำสังวาสชนิดตรง หรือเรียกตามภาษาชาวเพลงว่า กลอนแดง
๒. ถ้อยคำสังวาสชนิดอ้อม หรือเรียกตามภาษาชาวเพลงว่า กลอนสองง่าม

๑. คำสังวาสชนิดตรง หรือ กลอนแดง คือ การกล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศอย่างตรง ๆ ไม่มีการเลี่ยง คำเหล่านี้ตามปกติสังคมถือว่าเป็นคำหยาบ (foul-language) ไม่ใช่พูดทั่วไปในชีวิตประจำวันเพราะสื่อภาพได้ความหมายทางเพศอย่างชัดเจน

ตัวอย่าง

บอกว่าแถนะแกจริงเชียว	ประเดี๋ยวเดี๋ยวจะไปนอนร้องไห้
ไม่ใช่ลูกคนเอาไปปนลูกสัตว์	ตั้งใจจะมายักกันหรืออย่างไร
บอกวาวอชวยอย่าทำผิด	จะมายักนองนี้ไม่ได้
ตาแกจะหาไปยักยาของแกเสีย	ยัก <u>แม่มิ่ง</u> อีกสักที <u>ขี</u> บายแถมท้าย

(เพลงอีแซว ส่วนวันที่ ๒)

๒. คำสังวาสชนิดอ้อม หรือ กลอนสองง่าม คือ การกล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศอย่างเลี่ยง ไม่พูดตรงไปตรงมา การกล่าวเลี่ยงนั้นเมื่ออยู่หลายวิธี ดังนี้

- ๒.๑ เปลี่ยนเสียงสระหรือพยัญชนะแต่เห็นเค้าคำศัพท์สังวาส
- ๒.๒ ใช้วิธีการยวนคำ
- ๒.๓ ใช้สัญลักษณ์

๒.๑ เปลี่ยนเสียงสระหรือพยัญชนะแต่เห็นเค้าคำศัพท์สังวาส ตัวอย่างเช่น

จะผลัดลงกินเดี๋ยวกินชังกงอ	เดี๋ยวก็กิน <u>ท้าว</u> คอวยที่ตีนกระได
แมจะถก <u>ไผ่</u> คำขึ้นมาทำเปี้ย	ถามวาวาเอี๋ยเอาไผ่เอาไผ่

๒.๒ ใช้วิธีการยวนคำ ตัวอย่างเช่น

ถือว่าเป็นหมาซากี่หมาคี่	หมาพระฤาษีลีห่านเลี้ยงไว้
หมาพระฤาษี <u>ขึ้น</u> กระฎีเห่า	ละมันยังกัดเอ็งเข้าแผ่นดินยังไม่หาย

๒.๓ ใช้สัญลักษณ์

อีริก ฟรอมม์ นักจิตวิทยาคนสำคัญของโลกได้ให้คำนิยามภาษาสัญลักษณ์ว่า

...ภาษาสัญลักษณ์ คือ ภาษาซึ่งประสบการณ์ภายใน ความรู้สึก ตลอดจนความคิด ถูกลอยออกมา เหมือนกับว่าเป็นประสบการณ์ที่รับรู้จากโลกภายนอกควยประสาหรับความรู้สึก เป็นภาษาที่มีความแตกต่างทางตรรกวิทยาจากภาษาที่เราพูดกันอยู่ในชีวิตประจำวัน เป็นตรรกซึ่งไม่จำกัดอยู่เฉพาะเวลาและสถานที่ แต่มันก็มีความหมายและความสัมพันธ์เชื่อมโยง เป็นภาษาสากลเพียงชนิดเดียวที่มนุษยชาติพัฒนาขึ้นมา เหมือนกันหมดในทุกชาติ ทุกภาษา ตลอดระยะเวลาแห่งประวัติศาสตร์ เป็นภาษาซึ่งมีไว้อย่างอิสระและวางสัมพันธ์ในตัวเอง และเป็นภาษาซึ่งต้องทำความเข้าใจจากที่เราต้องการเข้าใจความหมายของเทพปกรณัม (Myth) เทพนิยาย (Fairy tales) และความฝัน (Dreams)

เขาได้จัดแบ่งสัญลักษณ์ออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่ สัญลักษณ์ตามธรรมเนียมนิยม (Convention Symbol) สัญลักษณ์โดยบังเอิญ (Accidental Symbol) และสัญลักษณ์สากล

สัญลักษณ์ตามธรรมเนียมนิยม (Convention Symbol) เป็นสัญลักษณ์ที่เรารู้จักกันดีที่สุดเพราะเราใช้อยู่ตลอดเวลาในชีวิตประจำวัน เช่น คำว่า "เต่า" เราเข้าใจทันทีว่า คำ ๆ นี้หมายถึง สัตว์ชนิดหนึ่งครึ่งบกครึ่งน้ำ มีสี่ขา มีลำตัวเป็นกระดองแข็งหุ้มโดยรอบสามารถหดหัวและแขนขาเข้าไปอยู่ในกระดองได้ หรือ เมื่อกล่าวถึงดอกกุหลาบเราเข้าใจทันทีว่า หมายถึงดอกไม้ชนิดหนึ่งมีหนามแหลม มีกลิ่นอ่อนเป็นชั้น ๆ และมีกลิ่นหอมเฉพาะ สัญลักษณ์ชนิดนี้เป็นสัญลักษณ์ที่เรารู้จากการเรียกซ้ำซากจนเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไป

สัญลักษณ์บังเอิญ (Accidental Symbol) เป็นสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล สัญลักษณ์ชนิดนี้โดยเนื้อแท้แล้วไม่มีความสัมพันธ์อันแท้จริงกับสิ่งซึ่งมันเชื่อมโยง ตัวอย่างเช่น นาย ก. เคยรักผู้หญิงคนหนึ่งเป็นชาวจังหวัดจันทบุรี แต่ต่อมาเกิดพลัดพรากจากกัน ประสบการณ์ของนาย ก. เกี่ยวกับจังหวัดนี้เป็นประสบการณ์ที่เฝือกเศร้า

---

^๑ Eric Fromme, The Forgotten Language, (New York : Grone Press -Inc. 1951), pp. 7.

และฝังอยู่ในจิตใจของนาย ก. ทุกครั้งเมื่อนาย ก. ได้ยินคำว่า "จันทบุรี" เขาจะเกิดความ
เศร้าขึ้นมาทันที ดังนั้นสำหรับ นาย ก. คำว่า "จันทบุรี" กลายมาเป็นสัญลักษณ์ของความเศร้า
ทั้งที่โดยแท้จริงแล้วคำว่า "จันทบุรี" สำหรับคนอื่นไม่ได้หมายถึงความเศร้า อาจจะหมายถึงความ
สุข ความสมบูรณ์ เพราะมีผลไม้อุดมตลอดปี คำว่าจันทบุรีจึงเป็นเพียงสัญลักษณ์เฉพาะสำหรับ
นาย ก. เท่านั้น

สัญลักษณ์สากล (Universal Symbol) เป็นสัญลักษณ์ชนิดเดียวที่มีความสัมพันธ์
อย่างแท้จริงกับสิ่งซึ่งมันเชื่อมโยง มีรากฐานมาจากประสบการณ์ความคล้ายคลึงระหว่างอารมณ์
และความรู้สึกกับประสบการณ์ภายนอกที่รับรู้ผ่านประสาทรับความรู้สึก เราเรียกมันว่าสัญลักษณ์
สากล เพราะมนุษย์ทุกคนมีส่วนร่วมมีใจประสบการณ์เฉพาะบุคคล แต่เป็นสิ่งที่อยู่ในร่างกาย ใน
ความรู้สึกและความนึกคิดของทุกคน พร้อมกันเห็นว่าสัญลักษณ์สากลนี้แหละที่พบอยู่ในเทพปกรณัม
และความฝันของทุกชาติทุกภาษา สัญลักษณ์ชนิดนี้จะให้ความหมายแทนที่เหมือนกัน แต่ความหมาย
นั้นอาจมีการคลาดเคลื่อนเป็นความหมายอื่นไปได้บ้างขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมและสภาพภูมิศาสตร์ของ
แต่ละชาติ เช่น ดวงอาทิตย์มีความหมายแทนถึงความร้อน คนในยุโรปเหนือกับคนแถบทะเลทราย
อาหรับให้ความหมายสัญลักษณ์แตกต่างกัน ดวงอาทิตย์เป็นสัญลักษณ์แทนความอบอุ่น ความมีชีวิต
พลังความรักของคนในยุโรปเหนือ แต่จะกลายเป็นสัญลักษณ์ของอันตรายและพลังที่น่ากลัวของ
คนแถบทะเลทราย ทั้งนี้ทั้งนั้นเป็นเพราะภาวะธรรมชาติและสภาพภูมิศาสตร์ เป็นตัวกำหนด

เรื่องเพศเป็นเรื่องที่มนุษย์ที่อยู่ในสังคมที่มีการพัฒนาทางวัฒนธรรมไม่นิยมพูดอย่าง
เปิดเผย แม้ว่าที่จริงแล้วจะเป็นเรื่องสัญชาตญาณธรรมชาติ มนุษย์ได้ใช้สัญลักษณ์โดยนำจาก
สภาพธรรมชาติเองเข้ามาเบี่ยงเบนภาษาให้แปรเปลี่ยนภาพไปโดยคงเนื้อหาเดิมไว้ แต่เนื่อง
จากเรื่องเพศไม่ว่าอวัยวะทางเพศหรือพฤติกรรมทางเพศเป็นประสบการณ์สากลของมนุษย์ทุกชาติ
สัญลักษณ์ที่มนุษย์นำมาใช้จึงมักจะมี ความคล้ายคลึงกันจนสามารถจัดเป็นสัญลักษณ์สากลที่ปรากฏ
พบในวัฒนธรรมหลายแห่ง เช่น

งู เป็นสัญลักษณ์ของอวัยวะเพศชาย จากเพลงรักของชาวพื้นเมืองออสเตรเลีย
แห่งหมู่เกาะอาร์นเฮมแลนด์ เพลงชื่อ The Goulburn Island Cycle กล่าวถึงงูสายฟ้า
(The Lightning Snake) ซึ่งปรากฏตัวขึ้นขณะที่ชายหญิงกำลังสัมผัสกันอยู่ในกระท่อม งูสายฟ้า

มาพร้อมกับก้อนเมฆ มันก่อตัวกับเมฆและผสมกับเมฆด้วยอาการรุนแรง จนในที่สุดมันก็ตกลงมา
ดังตัวอย่างจากเพลงที่ ๒๑ ว่า

... ลีนของพญาสายฟ้าตัวรักรังก้อนเมฆ
รักรังสนิทแนบแน่นจนเป็นหนึ่งเดียว
แปลบแปลบอยู่เหนือพุ่มปาล์ม...
สายฟ้าแปลบแปลบผานก้อนเมฆ, พร้อมกับลีนที่สลับแปลบแปลบของพญา
มันอยู่ที่นั่น, ที่ห้วงน้ำใหญ่, ที่ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์...
แปลบแปลบเหนือร่างคนจากเขาตะวันตก...
หัวทองฟาลันของมันแปลบแปลบเหนือ "ก้อนเมฆที่ยืนอยู่"

The Goulburn Island Cycle เป็นเพลงพื้นบ้านของชาวอาร์นเฮมแลนด์
ที่อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มีเนื้อหาเกี่ยวกับชาวอาร์นเฮมที่อยู่ทางทิศตะวันตกกำลังสร้าง
กระท่อมเตรียมรับมรสุม มีการเชิญพญา Yulunggul, ฝน, น้ำท่วมและความอุดมสมบูรณ์
มาด้วย หลังจากนั้นเมฆเริ่มก่อตัวขึ้นและเกิดฝนตก หม่อมสาวพากันเข้าในกระท่อมและผสมกัน
ภายนอกกระท่อมพญาสายฟ้าก็ผสมกับก้อนเมฆทำให้เกิดฝนฟ้าคะนอง ฝนตกลงมาเปียกร่างของ
หม่อมสาว นกนางแอ่นบินมาพร้อมกับลมตะวันตกพาเอาเมฆก้อนเล็ก ๆ มาด้วย เมฆเล็ก ๆ นี้จะพา
ลมตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นกลุ่ม jiridja มาด้วย และหลังน้ำฝนตกชุ่มชื้นหาลมและกระท่อม
ของหม่อมสาวจนน้ำท่วม นกนางนวลตัวหนึ่งเฝ้าร้องเพลงปลางสะบัดปีกทางย่องไปตามกอซอกคลื่น
และกอหญ้าเพื่อหาเหยื่อ ตอนกลางคืนมันก็ออกล่าหนูตามกอหญ้า เสียงร้องของหนูกึ่งก้องไป
ทั่วท้องฟ้า และหมู่บ้านข้างเคียง

เบอร์นที่ความสัญลักษณ์ที่ปรากฏจากเพลงว่า ุงู คือ องคชาติ (penis), ฝน คือ
น้ำกาม, ลมตะวันตก คือ penis wind, เมฆก้อนเล็ก คือ เด็ก (น้ำกามก่อให้เกิดชีวิตใหม่)
นกนางนวล คือ ผู้ชาย, หนู คือ ผู้หญิง และเสียงหนูร้อง คือ เสียงร้องของหญิงในขณะผสม

หัวทองคำ, ลิ่นตัวกำริ่ง
 มิน้อยที่นั่น, ที่กระท่อมข้างหนองน้ำใหญ่...
 หัวทองคำ ลิ่นของมันตัวคัลแลบเลีย ที่สถานที่ของ "สองสาวพี่น้อง"
 ที่สถานที่ของ Wawalag
 สายฟ้าแปลบแปลบหัวทองคำ, แสงแปลบแปลบของ "พญางูสายฟ้า"
 แสงแปลบแปลบที่มีคบอบจุกพุมหาสมุทรส่องไฟลง
 วুবวามที่ตะปาลม, และตองหยคน้ำกามที่กลอกกลิ้งบับไม่...

คนไทยสมัยก่อนเชื่อว่าถ้าใครเห็นเห็นงูแสงงูว่าจะได้เนื้อคู่ ในความฝันจึงแต่งนัย
 ทางเพศเช่นกัน ในวรรณคดีไทยหลายเล่มก็มีการกล่าวถึงงูในแง่ของลางสังหรณ์เกี่ยวกับเรื่องคู่
 ครอง บทกวีบรรยายใน ทวาทศมาส วรรณคดีในสมัยอยุธยาตอนต้นมีการกล่าวถึงการกอดครัดที่แนบ
 แนบ เหมือนอาการรักของพญางู ซึ่งมีความหมายเกี่ยวเนื่องถึงการร่วมเพศ ดังความว่า

คิคเคอยประพาสเพียง	ภูก เคนทร
กรกระหวัคควงไค	กอกกถว
วิไลยวิลา เณทร	รสราก
คิกคำฤษณเลื้อยลยว	กอกไกว ^๒

เพลงเรือท่อนหนึ่งกล่าวถึงความฝันของฝ่ายสามีว่าสามีเห็นเห็นเป็นหลุคออกมาจากปลาย
 กระบอมีงูใหญ่เลื้อยออกมา ความฝันนี้เป็นเสมือนลางบอกว่าการรยชาของตนกำลังมีชู้ งูในที่นี้คือ
 อวัยวะเพศของชายผู้นั้นเอง

ฝันว่าเป็นแตกออกจากปลายกระบอ	ฝันว่างูเลื้อยออกขับไล่
หัวคคโคเคโคเคคองแดง	หัวโคหงอนแดงคคคคคขวางปลาย
มันขางมีพิษสารพัด	เห็นคนก็กักมันเลียจวนจะคาย
ลูกเมียที่บานเห็นจะเป็นอันตราย	

(เพลงเรือ ส่วนวนที่ ๑)

^๑Ronald M. Burndt, Love Songs of Arnhemland,

pp. 67.

^๒แผนกภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ทวาทศมาส, หน้า ๓.

เมล็ดพืช (seed) เป็นสัญลักษณ์สากลที่ใช้แทนอวัยวะ วิลเลียม เอช. เดสมอนด์^๑ ที่ความเมล็ดถั่วในนิทานเรื่อง "แจ๊คกับต้นถั่ว" หมายความว่า ลูกอ๊อด^๒ ส่วน เออเนสต์ โจนส์ กล่าวถึงธรรมเนียมการโปรยข้าวไม่ที่คูบัวสาวในพิธีแต่งงานของชาวตะวันตกในสมัยโบราณว่า เมล็ดข้าวเป็นสัญลักษณ์ของอวัยวะซึ่งเป็นเครื่องหมายถึงความอุดมสมบูรณ์^๓ ในเพลงปฏิพากย์ของไทยก็เช่นเดียวกัน เมล็ดพืชเป็นสัญลักษณ์แทนอวัยวะดังเพลงเกี่ยวข้าวบทหนึ่งกล่าวว่

ข้าวเขาพวงรวงสั้น	ไต่มาแก่บ้านเจ้าเจ็ด
อยากจะรู้ให้รู้แน่	เอามือไปแหยที่ตรงเม็ด
ชาวสุพรรณบานเจ้าเจ็ด	มันมีอยู่เม็ดเดียวเอ๋ย

(เพลงเกี่ยวข้าว ส่วนวันที่ ๒)

และเช่นเดียวกับเพลงอีแซวส่วนวันที่ ๒ ที่ว่า

จะกินเม็ดบัวหรือว่าถั่วต้ม หรือว่าจะอมเม็ดแดงไทย

สถาปัตยกรรมศาสตร์ เช่น โถง ถ้ำ หุ่นหญา เป็นสัญลักษณ์สากลทางเพศเช่นกัน แต่เป็นสัญลักษณ์ที่ไม่มีความหมายลึกซึ้งนอกจากจะใช้ความหมายทางรูปลักษณะเป็นสิ่งเชื่อมโยง พรอยด์กล่าวถึงความฝันของคนที่อยู่หนึ่งไว้ว่า คนไขซึ่งเป็นภรรยาขายตำรายังไปว่ามีชายคนหนึ่งบุกเข้าไปในบ้าน เธอตะโกนเรียกสามีแต่เขากลับเดินเข้าไปในโบสถ์ที่อยู่บนเนินเขา ปกคลุมไปด้วยไม้รกชัฏ พรอยด์ตีความฝันในที่นี้ว่า โบสถ์เป็นสัญลักษณ์หมายถึงอวัยวะหญิง ก้าวแต่ละก้าวที่สามีเดินเข้าไปในโบสถ์ หมายถึงการสัมผัส เนินเขา คือเนินพระศุกร์ และต้นไม้รกชัฏ คือ pubic hair จากความฝันที่พรอยด์ตีความจะเห็นได้ว่า เนินเขาและไม้รกเป็นสัญลักษณ์สากลทางเพศ

^๑William H. Desmonde, "Jack and the Beanstalk" in The Study of Folklore, pp. 108.

^๒Ernest Jones, Ibid, p. 96.

^๓Gay Gair Luceand Julius Segal, Sleep and Dreams, (London : Panthen Science, 1969), p. 220.

ในวรรณคดีหลายลักษณะของไทยปรากฏสัญลักษณ์ประเภทนี้เช่นกัน ดังเช่นบทอัศจรรย์
ในลิลิตพระลอที่ว่า

ตระการฝั่งสระแก้ว   หมคเฒ่าผองผองแฉว
โลกฟ้าฤาปูน^๑

และในทวาทศมาส บทที่ ๑๘ กล่าวว่

แม่สรงสระเทพไท   ไตรศรีรุ่งษ กิติ
ยงไปปุ่นย่ายาม   สระแก้ว
สระสวรรค์อัมฤตตรีง   รหัสเลข
สรงสระนงนุชแฉว   แฉนไตร^๒

ในเพลงปฏิพากย์ไทยการใช้สภาพภูมิศาสตร์เป็นสัญลักษณ์ทางเพศปรากฏอย่างอุดม
ที่เคี้ยว

สัญลักษณ์ทางเพศอื่น ๆ ในเพลงปฏิพากย์ส่วนใหญ่จะนำมาจากธรรมชาติรอบตัวเช่น
พืชและสัตว์เฉพาะท้องถิ่น ได้แก่ ต้นตาล ต้นมะขวิด ต้นหมาก อีเปะ เป็นต้น ถ้าเป็นวัตถุที่เป็น
วัตถุที่คนในสังคมรู้จักกันดี เช่น ย่ามอำไพ สากถ่อ สัญลักษณ์เหล่านี้จึงเป็นสัญลักษณ์เฉพาะถิ่น
(dialect symbol) คนจากสังคมอื่นไม่สามารถรับ "สาร" คัวยได้

นอกจากนี้สัญลักษณ์ที่เป็นวัตถุยังมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย เช่น รถไฟ รถ นาฬิกา
นำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ของอวัยวะเพศชาย^๓ เป็นการเพิ่มสัญลักษณ์ใหม่ ๆ ตามความก้าวหน้าทาง
วิทยาศาสตร์ แสดงให้เห็นว่าสัญลักษณ์ทางเพศในประเพณีมุขปาฐะเป็นสิ่งที่มีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา

จากการเสนอเรื่องสัญลักษณ์ทางเพศในเพลงปฏิพากย์ จะเห็นได้ว่าชาวบ้านโดย
เฉพาะทั่วพอเพลงแม่เพลงนี้มีความผูกพันกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในสังคมของตนอย่างลึกซึ้ง.

^๑ชุมนุมเรื่องพระลอ, หน้า ๕๕.

^๒แผนกภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ทวาทศมาส, หน้า ๔.

^๓ภูภาคผนวกเพลง

จนสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร สามารถใส่ความหมายใหม่โดยการใช้ลักษณะร่วม และความสัมพันธ์ของสิ่งที่ตนต้องการระบุถึงกับสิ่งที่จะใช้เป็นตัวกลางในการสื่อความหมาย การกระทำดังนี้แสดงให้เห็นถึงความช่างสังเกต จินตนาการ รวมทั้งความสามารถในการใช้ภาษา สัญลักษณ์เพื่อทำให้ผู้ฟังตีความหมายได้ในขอบเขตที่ตนต้องการ

ส่วนเหตุผลในการนำเสนอโดยใช้สัญลักษณ์นั้นนอกจากจะเบี่ยงเบน "นัยทางเพศ" ให้ลดลง อันทำให้สามารถจำกัดกลุ่มรับอายุบางกลุ่มได้แล้ว (เด็กที่ยังไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อน ไม่สามารถตีความได้กระจ่าง) ยังเป็นการป้องกันตัวเองจากการละเมิดกรอบของสังคม เพราะความปกติสังคมไม่นิยมให้พูดเรื่องเพศอย่างโจ่งแจ้ง ถือว่า "หยาบ" ไม่สมควรพูด การใช้สัญลักษณ์ทำให้สามารถละเมิดกรอบของสังคมโดยไม่ถูกลงโทษ และถ้าพิจารณาตามแนวจิตวิทยา การใช้สัญลักษณ์เป็นการแสดงออกของความคิดในจิตไร้สำนึกซึ่งเป็นรูปธรรม และจะหยาบกว่าการแสดงความคิดที่ใช้ขบวนการเปรียบเทียบ (metaphorical process) แม้สัญลักษณ์จะช่วยลดความหยาบลงแต่ก็ยังแสดงถึงความคิดอันแท้จริงไว้ด้วย

ในเพลงปฏิพากย์ของภาคกลางพบการใช้สัญลักษณ์ทั้งที่แทนอวัยวะเพศ และการรวมเพศ ดังแบ่งย่อยดังนี้

๒.๓.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้แทนอวัยวะเพศ สัญลักษณ์ประเภทนี้มีทั้งใช้สิ่งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิตโดยยึดรูปลักษณะเป็นหลัก เช่น เขี้ยววา หอก แทนอวัยวะเพศชาย ถ้า เค้า แทนอวัยวะเพศหญิง

๒.๓.๒ สัญลักษณ์ที่ใช้แทนการรวมเพศ แม้ว่าการรวมเพศจะเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ แต่ชาวไทยไม่นิยมกล่าวอย่างโจ่งแจ้ง มีการใช้ปรากฏการณ์ของธรรมชาติมาพรรณนาแทน ที่เรียกกันว่า "บทอัครมัย" ในวรรณคดีลายลักษณ์ ในเพลงปฏิพากย์ไทยก็เช่นกันนิยมใช้สัญลักษณ์แทนการรวมเพศหรือไม่ก็เน้นการเคลื่อนไหวด้วยคำกริยาที่ชัดเจนจนรู้ว่าเป็นการเคลื่อนไหวในเชิงสังวาส ดังตัวอย่าง

เหมือนชีเรือเทียบเปรียบเพราะ	ข้ามเกาะมาถึงฝั่ง
จะใช้ไมก็ไม่มีลม	เห็นว่าจะจมลงกลางทาง
เห็นผมไรโรอยู่ไกลฝั่ง	นอง ไมอินังเลยเอย

ถอยนะถอยนำคางข้างขอย	มันจะย้อยหยดหัว
หน้ามีคตมัว	ไปหมกทั้งตัวชายเอย
ถอยพอดอยนำคางข้างขอย	มันจะย้อยหยดหัว
เก็บเอาอเขาไปกระทุง	ไอน้ำก็แตกไหลรั่ว
น้ำก็หยดหกหัว	มันอยู่ที่ตัวนางเอย

(เพลงเกี่ยวข้าว สำนวนที่ ๘)

คำสัองวาสนิคสองง่าม (double-meaning erotic words) ได้รับความนิยมมากกว่าการพูดตรง ๆ ที่เป็นดังนี้เพราะคำสองง่ามสามารถลด "นัยทางเพศ" ลงไปได้ระดับหนึ่ง จากการเบี่ยงเบนภาพที่เกิดขึ้นให้เป็นอีกภาพหนึ่งอันทำให้รู้สึก "หยาบและอนาจาร" คลายลง

ชาวเพลงพื้นบ้านรุ่นเก่าส่วนใหญ่ เช่น นางสนธิ อรชร, นางเหม อินทรสวาสดี, นายภู ขำปลั่ง, นายเดือน โขธิภักดิ์ มีความเห็นว่าชาวเพลงพื้นบ้านในปัจจุบันนิยม "กลอนแดง" มากกว่า "กลอนสองง่าม" ซึ่งเป็นที่นิยมกันในสมัยก่อน เช่น เพลงอีแซวคณะขวัญจิต ศรีประจันต์ การที่ร้อง "แดง" เกินไปทำให้เพลงไม่น่าฟัง ทักษะศิลปะที่มีความสำคัญเพราะแสดงให้เห็นว่ามีกฎเกณฑ์บางประการในการนำเสนอเรื่องเพศในเพลงพื้นบ้าน ใช่ว่าจะร้องตรง ๆ ได้ตลอดตามใจชอบก็หาไม่

กฎเกณฑ์บางประการในการนำเสนอเรื่องเพศในเพลงปฎิพากย์

แม้ว่าเพลงปฎิพากย์จะเป็นที่ยอมรับกันว่าสามารถเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเพศได้อย่างเสรี แต่เนื่องจากเป็นเพลงประเภทการแสดงที่มีต่อค่านิยมของผู้คนในสังคม การเสนอเนื้อหาทางเพศจึงจำต้องมีข้อจำกัดบางประการแทรกอยู่ ดังนี้

๑. ความจงใจของผู้ร้อง ผู้ร้องจะต้องไม่เสนอในลักษณะที่จงใจจนเกินไปจนดูราวกับเป็นการยั่วยุเยียด ถ้าเป็นกลอนที่หลั่งไหลออกมาตามธรรมชาติ (spontaneously) หรือที่เรียกว่า กลอนสด แม้จะแฝงนัยทางเพศ ผู้ฟังก็ไม่รู้สึกสะอึก เช่น เพลงฉ่อยบทหนึ่งกล่าวถึงการเชิญแขกขึ้นเรือนแล้วหยิบพานหมากมารับแขก มีความว่า

เจริญชี่จะ เจริญชี่จา	พอมากินหมากสูบยาชี่คุณนาย
กินหมากมานานฉันมันไม่ยั้งหรือที่	ฉันได้เตรียมของดีเอามาให้
ทั้งหมากคิมเออวาผาสอง	คิดฉันจะใส่พานทองไว้ให้
มากินพลูทั้งราก็กินหมากทั้ง โคน	กินกันเล่นตามจนเชี่งใจ

(เพลงฉ่อย)

ตรงกันข้ามเมื่อใดที่ผู้ชมรู้สึกว่าร้องจริงใจก็แยกสิ่งเหล่านี้ลงไป ความรู้สึกว่าเป็น "ศิลปะ" ย่อมลดลง ตัวอย่างเช่น เพลงอีแซวโต้ตอบระหว่างนายกลายกับขวัญใจ ศรีประจันต์ ในงานมหรสพที่สุพรรณบุรี

ขวัญใจ	ก็มีแต่ความไต่ถามคนผิด	จะหาว่าน้องจู้จู้กันหรือดวงใจ
	มีเป็นก็ขวางมาจากที่ไหนกัน	ฉันมาจากศรีประจันต์ยังไม่เข้าใจ
	มาเป็นพอเพลงที่คอนตะกู	คุณหาหรือยังกับกู ๒ ปลาไหล

(เพลงอีแซว ส่วนวันที่ ๒)

ในที่นี้ถ้าเพียงแต่ใช้คำว่า "รูปปลาไหล" ก็น่าจะเพียงพอแล้ว แต่ขวัญใจจริงจังเน้นคำก้องห้ามที่เว้นไว้ข้างต้นนี้ลงไปด้วย โดยร้องหนักและชัดด้วยชัดคำจนรู้ว่าจริงใจ ทำให้กลอนลดค่าลงอย่างน่าเสียดาย

๒. โอกาสที่เหมาะสม เพลงปฏิพากย์ยาวเล่นเป็นชุด ด้วยคำสังวาสจะเริ่มแทรกได้ตั้งแต่ "บทประ" ลงมา พอเพลงแม่เพลงในสมัยก่อนกว่าจะเริ่มออก "นัยทางเพศ" จะต้องมีบทเกริ่น เกริ่นแล้วเกริ่นอีกเหมือนจำลองภาพชีวิตมาเล่นจริง ๆ เมื่อโต้ตอบกันไปบ้างแล้วจึงจะเริ่ม "ออกแคง" หรือ "ออกสองงาม" ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้แทรกตามเนื้อหาพื้น ๆ เช่น บทผูกรัก สาวจะเจริญหมั้นขึ้นบ้าน สาวลงกระไดไปรับ หม่อมรับร้องเตือนให้ระวังจะตกกระไดโดยแฝง "นัยทางเพศ" กับคำ "กระได"

ชาย	กระไดไม่มีผู้หญิง	กระไดเม็คจีนหรือเม็คไทย
หญิง	ไอ้ลูกสลักที่เขาหยักกกก	เขาเรียกลูกกระโหลกกระได
	กระไดติดพันจนนี้กันตรงขอ	จนไม่มีขอต่อที่กระได
ชาย	จะผลัดลงดินเดี๋ยวกี้กันฉักงอ	เดี๋ยวกี้โคนตัวค้อยู่ที่ตีนกระได

(เพลงอีแซว ส่วนวันที่ ๓)

เพลงปฏิพากย์สมัยนี้ไม่ค่อยคำนึงถึงโอกาส จึงมีผลต่อความรู้สึกของผู้ชมและทำให้หู
โโจงแจ่งกว่ารุ่นก่อน ๆ บางคณะเวลาร้องคัมภีร์เกินออกไปเพื่อเร่งเวลา พอเพลงแม่เพลง
พอบทหน้ากันจะ "ออกประ" กันทันที ทำให้หูไม่มีศิลปะ

นอกจากนี้เรื่องของโอกาสยังเกี่ยวพันกับงานที่แสดงด้วย ถ้าเล่นในงานเนื่องในพิธี
กรรมทางศาสนา เรื่องทางเพศจะลคลง มักจะเล่นคัมภีร์วินัยที่เกี่ยวกับศาสนา ถ้าเล่นในงาน
รื่นเริงเรื่องทางเพศจะเพิ่มขึ้นเพื่อให้ถูกใจผู้ฟัง

๓. ศิลปะในการเลือกสรรถ้อยคำมาร้องแก้ แม้ว่าเพลงปฏิพากย์จะไม่มีกฎเกณฑ์
การตัดสินแพ้ชนะ แต่การเลือกสรรถ้อยคำมาร้องโต้ตอบโดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องเพศนับเป็นสิ่ง
ที่สำคัญที่สุดในการนำเสนอ ทั้งสองฝ่ายต้องพยายามสรรหาโวหารหรือคำที่คิดว่าอีกฝ่ายจะไม่
กล้าโต้ตอบมาใช้ โวหารเหล่านี้มีเงื่อนไขข้ออยู่ที่การรู้จักเลียดคำ ถ้าสามารถหาคำคมและเป็นคำ
เลียดก็จะทำให้กลอนถึงพร้อมด้วยศิลปะ ถ้าอีกฝ่ายหนึ่งแก้ไม่ได้ต้องร้องข้ามไปก็เป็นที่รู้กันว่า
"แพ้" ดังตัวอย่าง เพลงฉ่อยของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ร้องถามนางทองอยู่ในงานวันเกิด
ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ เมื่อ ๒๒ เมษายน ๒๕๒๒

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์	ไต่ยื่นเพลงฉ่อยเขาวัวกันดี คำหนึ่งก็สี่ สองคำก็สี่ แม่ทองหลอกก็ว่าสี่ พอเพชรก็ว่าสี่ ไม่รู้ว่ามันคือยังเง เกิดมาจนแก่เลยก็ปานนี้ ไม่รู้ว่าไอสี่มันคืออะไร จะเป็นสี่ข้างหรือว่าสี่ขา หรือว่ามันเป็นลูกเต๋าของใคร หรือว่าเป็นผักเป็นปลาที่เขาหาเอาไว้กิน หรือมันมีปีกบินร่อนได้ ว่าไอคำว่าสี่สะกุกุควยตัว สี่ ถ้าเปลี่ยนเป็นตัว ห มันจะเหมือนกันไหม คุณยายจะคุยยายจวนองจะว่าวอน ขอให้พี่หลอนจงสอนไทนองแจ่งใจ หรือถ้าจะให้พี่ขอให้พี่ทองอยู่ แก่เปิดเอาสี่ออกมาดู ถอะเป็นยังเง
ทองอยู่	คนเขาจะคุยกันว่าสี่ เขาวัวสี่ละสี่ขา ไอสี่นี่จริงจริง ถ้าให้คุนี่กแล้วคนมีจะเห็น แต่เมื่อยมันไม่มีละก็มากมาย จะตัวของเราจริงใจ มันอยู่ที่ร่างหญิงไม่ไต่อยู่ผู้ชาย กลับไปบ้านจะให้เล่นเพ็ดใจ

(เพลงฉ่อย ส่วนวันที่ ๕)

๔. การดั่งคุณย่นื้อหา แม้ว่าเพลงปฏิพากย์เต็มไปค้วยเนื้อหาที่สับสนุนการ
ละเมิดกรอบประเพณีของสังคม แต่ในขณะที่เดียวกันจำต้องมีการโต้ตอบการละเมิด เช่นนั้นเพื่อ
รักษาสถานภาพของสังคม รักษากรอบประเพณีนั้น ๆ ให้ดำรงอยู่ต่อไป การดั่งคุณย่นื้อหาใน
เพลงปฏิพากย์แสดงออกโดยวิธีการดังนี้ คือ

๔.๑ ให้พ่อเพลงหรือแม่เพลงอีกคนหนึ่ง เข้ามาซักจ้งหวะ นำคำสอนทางพุทธ
ศาสนา มาสอดคั้นแทรกชักชวนให้ตัดกิเลสตัณหาและมุ่งประพฤติธรรม พยายามชี้ให้เห็นผลเสียของ
การผิดใฝ่ในเรื่องเพศ ดังตัวอย่าง

ฉันจะขอ เตือนสติคน	เห็นว่าแกเป็นคนสติตาย
นี่แกไปมัวพะวงหลงคัมพหา	จะมัวเมามากมาเขาไปค้วย เรื่องอะไร
อสุจิอสุจ้งของเราไม่ย้งไม่ยิ้น	สำหรับกระถูกถมพื้นกินทราย
ปู้คักิเจสสาสวะมาปะทะทางธรรม	ก็คินนิมิตครอบงำไม่ให้แกงมกาย
คองเจอะตะหมุกสักหนอยเอาปอรอยสักเส้น	จะไปชู้กรรมเวรที่พระท่านกล่าวไว้
เขาจะไครู้ที่คหหาเจตนาวิริตี	หาทางปฏิบัติให้พ้นช้ออบาย
ใ้พระท่านจกช้อเมื่อเขาไว้สักครึ่งหอก	เจ้าแกเอยเอ็งจะโคมีหนทางไป

ขณะเดียวกันผู้ที่ถูกว่าก็จะแก้ตัวว่าเป็นเรื่องธรรมดาของมนุษย์

เพชร

... แหมอะไรอะไรมันก็ไม่ร้ายเหมือนกิเลส องค์พระโพธิญาณยังมีมารมามัว	น้อยคนที่จะสำเร็จจลออกเล็กไปคั้สักราย กว่าจะสำเร็จจลออกรั้วทานเปลื้องเวลา- -มานานหลาย
จนร่างกายไหลหลวมชื้อไครงรวนพุงโร ทานก็คั้งขันติเอาลัทธิคินทาง	แก้มล็กตาโมหาว่าจะคูไม่คั้ เอาอารมณ์เป็นที่คั้งพ้อให้รอกตาย
สามัญชนคนอย่างเราไครจะไปเอาอย่างทาน	เห็นกระคองอยากคั้นของพวกเอ็งเสียให้คั้

(เพลงฉ้อย ส่วนวนที่ ๔)

๔.๒ ให้พ่อเพลงแม่เพลงบอกจุกประสงค้ของเพลงไว้แต่ต้นว่าเป็นเรื่องที่พัง
เอาเพลิน ไม่ควรไปหมกมุ่น

กลอนประโลมโลกของเล่นมาหลอกให้เป็นประวัตี

(เพลงอีแซว ส่วนวนที่ ๔)

มหรสพว่าเล่นสนุกสนาน
 ของประโลมโลกทานอย่าฟังหลง
 การที่จะดูเพลงทองเพ่งเล็งคุณผล
 สรวลเสเฮฮาชั่วเวลาที่ฟัง
 คุณเลือกกุสิ่งไหนตามสมันิยม
 ใ้ทุกคนฟัง เขาพอห้ให้คนดูใครผล

หม่อมสาวกราวสนุกพากันมาพร้อมสะพรัง
 ถากไปช่วยปลงอนิจจัง...
 การที่ร้องสัปคนหาสาระไม่ได้
 ไม่มีประโยชน์สักอย่างเลยนะส่วนใหญ่
 คนเรียบเรียงอมรมขึ้นมาสอบไล่
 เราเอาชาวอกุศลขึ้นมาปราศรัย

(เพลงฉ่อย ส่วนวันที่ ๔)

๔.๓ เมื่อเห็นว่าในการร้องโต้ตอบนั้นมีเรื่องเทศมากเกินไป จะมีคนหนึ่งเข้ามาเบี่ยงเบนให้ร้องไปเรื่องอื่น หรือปรามว่ามากเกินไปแล้ว

ใ้เรามาว่ากันก็จะมีคนชม
 ว่ามันดีที่ฐานที่ฐานมอง
 ว่าไม่ใช่เขาก็ถ่มน้ำลายให้
 ปรีดาปรองคองกันเข้าไว้

(เพลงอีแซว)

เจ้าพวกนี้พูดจูงไม่สวยงาม
 พุดจาแต่พูดแตก
 นี้เรามาว่ากลอนแต่เรียบเรียง
 มันพูดจาแต่หยามแต่ขาย
 ใ้พวกนี้มันคนจัญไร
 ใ้คำหยามเราเหยียบเอาไว้

(เพลงฉ่อย)

การที่เพลงปฏิพากย์ต้องมีกฎเกณฑ์บางประการในการเล่น เพื่อมิให้มีการระบายความ
 เก็บกดมากเกินไปจนมีผลเสียต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม จึงต้องเปลี่ยนจากความไม่
 สมดุลมาสู่ความสมดุล (disequilibrium to equilibrium) เพื่อกันความขัดแย้ง
 ในสังคม